

א' תשרי תשע"ב

ראש השנה

שנה י"ד גליון תש"ל

תוכן הענינים

- לקח טוב.....א'
 דבש תמרים.....ב'
 בשפתי צדיקים.....ג'
 פרפראות לחכמה.....ד'
 חוקים להורותם.....ה'
 דבר בעתו.....ו'
 דברות קודש.....ז'

הקיצו ישינים משינתכם

מלא התפעלות והשתוממות הסתובב הכפרי בעיירה הגדולה, על סקרנותו היה בולט שהוא אינו מן הסביבה וזוהו פעם הראשונה שהוא פוסע לו במרכז השוק המרכזי ההומה אנשים, בקושי פילס לו נתיב בין עגלות עמוסות מלאות בסחורה, ומשפשף עיניו בתימוהון מול בנינים רבי הקומות.

ולפתע קול זעקה פילחה את חלל השוק, קול תרועה הולך וחזק מאוד, ויחדד כל העם אשר במחנה, ובין רגע נהפך כל השוק כמרקחה, אנשים נשים ומף אצו רצו בבהלה ילדים דוחפין את הזקנים, כי האות ניתנה ששריפה פרצה בעיירה וכולם כאחד רצו לשאוב מים כדי להציל את הרחובות הסמוכות שלא יודבקו מהלהבות המאיימות לשרוף את כל הבא לידו,

אמנם הכפרי הלז אשר לא ידע פשר הזעקה, נעמד בתוך השוק והתחיל להפליא בלבו את קול החזק היוצא ממגדל העיר, ומרגע לרגע עלתה התפעמותו כשראה שהקול מתחזק והולך, עד שא' מבני העיר זעק לעברו "שומה, האינך מבין שאנחנו בסכנה עצומה?, היש הבא מים להציל את העיר מן הדליקה.

והנמשל מובן מאליו, בהתקרב יום הדין אשר כל באי עולם יעברו לפניו כבני מרון, ומלך במשפטו יעמיד ארץ, ואחד מהסגולות לעורר עצמינו לתשובה, וכן בו בזמן להמתיק הגזר דין, הוא ע"י מצות תקיעת שופר שהנחילנו הקב"ה באהבה, על כן בוודאי החכם שעיינו בראשו יודע את אשר לפניו, ובהשמע קול שופר לבו נתעורר בחדרה גדולה לתשובה ולמעשים טובים, כי מבין ומאזין לקול התקיעה הזועק וצועק שובו בנים, הקיצו משינתכם כי אנו זקוקים לרחמי שמים מרובים !!!

לכן איש הירא ורך הלבב יקח מוסר לעצמו להתעורר ולעורר לבו לתשובה ושיפור המעשים, וידאג שלא קול נגינה וצפצוף יישמע לאזנו, אלא תכלית התקיעה שהוא כמו שכתב הרמב"ם שבא לעורר ישינים ולהקיץ נרדמים לקרוא אל ה' ולשוב אליו בלבב שלם.

וכן נקווה שממצוה זו יושפע לנו שפע ממרומים, כמו דאיתא בספד"ק ע"ד הגמ' תקיעת שופר ורדיית הפת חכמה ואינה מלאכה, חזינן מינה שתקיעת שופר משפיע רדיית הפת שרומז על השפעות רוחניות והשפעות גשמיות, ונזכה לשנה טובה ומתוקה, שנת גאולה וישועה, ובמהרה נזכה לקול מבשר מבשר ואומר הניע זמן גאולתכם בב"א.

מריחוק מקום וקירוב לב
 הגנו מאחלים בזה
 לאלפי קוראינו הנאמנים

ולכל בית ישראל די ככל אתר ואתר

**ברכת כתיבה
 וחתמה טובה**

יה"ר שיתקבלו תפילותינו
 לרחמים ולרצון לפני אדון כל
 אב"ה.

האגודה
 הארצית

להכנסת מודעות, ברכות
 מו"ט, הנצחת שם,
 לעילוי נשמות, וכו'
יפנו לאפיס כולל
עצי חיים בארה"ב:
 1-888-732-6347
 EXT 4
 1-888- REB - MEIR

יסודי התורה האזינו	
יום ראשון	קא.
יום שני	קא:
יום שלישי	קב.
יום רביעי	קב:
יום חמישי	קג.
עש"ק ושב"ק חזרה	

לקח טוב

ליקוטים יקרים, מפי סופרים וספרים,
ע"ד מוסר וחסידות נאמרים

הגדולה תקנו להתפלל על פרנסה, כתבינו בספר פרנסה וכדומה, ובפשיטות יש לומר שבני ישראל מבקשים פרנסה שיהי' להם כח לעבוד אותו ית' ולגדל בנים לתורה, אבל דבלב מבקש רק להנאותו למלא רעבונו, ויפה דייקו בלשונם שצווחין ככלבא, שרק על האנשים שמבזוין רק על הנאתן מתרעם, אבל מי שצווח על פרנסה כדי להיות יהודי, אין עליו תרעומת, אדרבה מבואר בזה"ק דכל אדם צריך להתפלל על פרנסה. (דבר המלכות)

☆

בגמ' איתא (ראש השנה כה) ציפהו זהב במקום הנחת הפה פסול, וי"ל שזה רומז על המוכיח בשער שומרים קילו כ"שופר" שתהיה כוונתו זה לשם תוכחה ומוסר שיטובו השומעים דרכיהם, אך אם "ציפהו זהב במקום הנחת הפה" שכל מנגמתו בדבריו היוצאים מפיו אינו רק כדי להוציא היטב "כסף וזהב", מוכיח כזה הוא פסול.

(ליקוט פנינים)

☆

ציפהו זהב במקום הנחת הפה פסול, כי איש הישראלי חייב לעבוד את ה' בפיו לעסוק בתורה ולהתפלל בקול לעיור הכוונה, אמנם דרשע לא יעשה "הנחת הפה" לתורה ולתפלה כי את הכל יצפה בהזיב שהוא נותן לצדקה, לכן אמרו חז"ל "ציפהו זהב במקום" שצריך להיות "הנחת פה, פסול", כי צדקה כזאת פיגול הוא לא ירצה. (הגה"ק מדיקוב זי"ע)

☆

בגמ' למה תוקעין בראש השנה, וי"ל דהנה התקיעות פשוטים מרמזים לשמחה, ומה זו השמחה, ואמר, רדמנ"א אמר תקעו, כי מרחמנותו של הקב"ה אמר שנהי' בטוהים שיוציא משפטינו לאורה, ואמר אחר כך למה מרעין, הלא התרועה מורין על דין, ואמר, רחמנא אמר זכרון תרועה, שעל ידי כך נחיה וזכרון שמלך עלינו יושב על כסא דין. (תהלות ישראל)

כאשר מביא חז"ל איזה צער על אדם א' הוא דן כל המשפחה אם ראויים לצער הזה כי וודאי כל המשפחה מצערין בצערו וכמ"ש הכתוב הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט וא"כ זה הוא דמקם שאמר דאגה בלב איש ישינה לאדירים כי אפשר האדם שהוא מספר לו דאגתו הוא צדיק ואינו ראוי לצער זה שיוצאצא בצערו וממילא יסתלק ממנו ג"כ הצער כדי שלא יצטער אותו צדיק בצערו עיי"ש, והנה זה נדע בזמן שישראל שרויין בצער חז"ל שכינה מה אומרת קלני מראשי וכו' כמבואר במשנה וגם מבואר בזה"ק פ' תולדות אשר יעקב נקראת השכינה הקדושה עיי"ש, ויש הפייטן באן מליין יושר מול מגיד פשע אזי תגיד ליעקב דבר חוק ומשפט היינו תגיד שגם לשכינה הקדושה מניע המשפט כי השכינה הקדושה כביכול מצטערת בצער ישראל וממילא עיי"ו וצדקנו במשפט המלך המשפט כי השכינה הק' וודאי אינה ראויה לצער הזה שתצטער חז"ל וא"כ לא יבא עלינו שום צער חז"ל רק טוב. (אמרי יוסף)

באין מליין יושר מול מגיד פשע תגיד ליעקב דבר חוק ומשפט וצדקנו במשפט, אף באין מליין יושר מול מגיד פשע, שיוכל להפוך אותיות פשע לשפ"ע, אז תגיד ליעקב דבר חוק, חוק לישראל דמוני שתשפיע עליהם שפע ממעל. (גן יוסף)

☆

בשרע (א"ה פי תקפ"ט ס"א) שופר של ראש השנה מצותו בשל איל ובפוף, וי"ל מפני שעיקר מצות דתשובה אשר בה גיע הבעל תשובה הוא שישפיל את עצמו וידעה כפוף.

☆

ידע שבתקוניו וזדר מגנה מאוד לאותם האנשים שכל בקשתם בימים נוראים על פרנסה, וקרא אותם צווחין ככלבים הב הב. ודקשו המפרשים הא אנשי כנסת

מלך ממלט מרעה לידעי תרועה האל קדרש מלך זכור אחוז קרן לתוקעי לך היום בקרן נורא וקדוש, ויש לומר דמי שיודע לכוון כוונות הקדושות של תק"ש וידע לרצות את בוראו בתרועה, אין צריך להתעוררות הוכות של עקידת יצחק כי השופר בעצמו יש לו כח לעורר רחמים ולפעול ישועות על ישראל בזכות המצוה הק' של תק"ש שעולה בתקונה ובכוונות, אבל מי שאינו יודע לכוון הכוונות הקדושות ולרצות את בוראו עם השופר צריך להתעוררות זכות העקידה, ובה יתבאר הפיוט מלך ממלט מרעה לידעי תרועה" היינו להודיעים כוונת התרועה הקב"ה ממלט אותם מרעה ככה מצות שופר לבד, אבל "מלך זכור אחוז קרן" שאנו מבקשים להשי"ת שיוכר עקידת יצחק אשר נשחט תמורו איל הנאחז בסכך בקרניו, "לתוקעי לך היום בקרן" היינו דכמו קרן הוא פסיל לתקוע בו, כן הם תוקעים בלי כוונה שהוא כתוקע בקרן, מבקשים אנו להשי"ת שיוכר להם עקידת יצחק להגן עליהם, וכן פ"י בזה"ק (פר פנחס) מאמח"כ אשרי העם ידעי תרועה ה' באור פניך ויהלכו, רצ"ל להודיעים כוונת התרועה אשרי לדם כי ה' באור פניך יהלכו ממילא, דאין צריכין להזכרת זכות אבות. (דברי יחזקאל)

☆

באין מליין יושר מול מגיד פשע, דעיקר הוא דאדם אע"פ שחטא רק כיון שיודע שחטא ומבקש מלפניו ית"ש שימחול לו ומכיר בשפלותו, זה הוא גופא למליין יושר לפניו, וזהו באיין, כשאדם מחזיק עצמו לאין, זה גופא מליין יושר. (קדרשת לוי)

☆

באין מליין יושר מול מגיד פשע תגיד ליעקב דבר חוק ומשפט וצדקנו במשפט המלך המשפט. ויש לומר בהקדם מ"ש בסה"ק אגרא דפרקא עה"פ (משלי י"ב) דאגה בלב איש ישנה שכ' שם כי הקב"ה

דבש תמרים

פנינים יקרים, מבאר חפרוה שרים,
רבותינו הקדושים עצי התמרים

עצמו עמחם ושומר משמרתה של תורה וגם הוא תוקע בשופר, וכאשר שומע השמן קל שיפוצא תניין חיינו מה שהקב"ה בעצמו תוקע בשופר, אז מתבחר ומתערבב, וחושש דוהו שיפוצא דיתקע בשופר גדול, אשר אז עתיד הקב"ה בעצמו לתקוע בשופר, ככתוב (זכריה ט יד) והי אלקים יתקע בשופר. (ברך משה)

☆

אשרי העם יודעי תרועה הי באור פניך יחלכון. ונראה לפי מה שפיי בקהלת יעקב דברי התנא (אבות פ"ג מ"ט) כל שיראתו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת, כי שופר נקרא חכמה (שבת קיז): וצריך להקדים לו חיראה, ואז חכמתו, היינו תקיעת שופר, מתקיימת עכ"ה, ועל כוונה זו צרח הנביא (עמוס ג ו) אם יתקע שופר בעיר והעם לא יחרדו, כי הנביא מתמה ואומר אם יתקע שופר בעיר, האיד יתקע השופר לעורר לבב ישראל, וכי עד הנה ועם לא יחרדו, הלא עד עכשו היה צריך דמאימת הדין תבחיל נפשינו, והנה יש עצה לזכות ליראת שמים והוא על ידי עסק התורה, כמו שאמרו רז"ל (אבות פ"ב מ"ה) אין בור ירא חטא, ומכלל לאו אתה שומע הן, כי העוסק בתורה זוכה להיות ירא שמים ולהשמר מכל דבר פשע, וזה שאמר הכתוב אשרי העם יודעי תרועה, שיודעים לרצות את בוראם בתרועה, ולפעול רב טוב לבית ישראל על ידי מצות תקיעת שופר, וטעם הדבר הוא כי הי באויר פניך יחלכון, היינו שהם הולכין באור התורה ועל ידי זה הם זוכים ליראת שמים, ועל כן חכמתם מתקיימת.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

ומריעין וכו', וכתבו בתו"מ (ד"ה כד) בשם הירושלמי, כד שמע קל שיפוצא זימנא חדא, בהיל ולא בהיל, וכד שמע תניין, אמר ודאי זהו שיפוצא דיתקע בשופר גדול ומתערבב. ואפשר לבאר על פי מה דמתאמרא משמיה דהנה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע לבאר הכתוב וילכו ויעשו בני ישראל כאשר ציוה הי את משה ואהרן כן עשו, ופירש"י להגיד שבחן של ישראל שלא הפילו דבר מכל מצות משה ואהרן, ומהו כן עשו, אף משה ואהרן כן עשו. וביאר על פי מעשה שהיה הר"ה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע שפעם אחת איקלע לעיר אחת, וכאשר נסע לדרכו ליווהו כל אנשי העיר, והיו בהגיע העגלה חוץ לעיר ירד הר"ה"ק מן העגלה והלך בהגליו יחד עם כל הקהל, וכשראו האנשים התפללו מאד דהלא כל מטרות הילוכם היה ללוות אותו ובאופן זה אין הלוי נזכר, ואף היא לעומתם חטאים ואמר, כי יען שראה שהם מקיימים המצוה בהתלהבות גדולה, לכן ירד מן העגלה כדי לכלול עצמו עמחם במצוה זו, וזהו הפי"א משה ואהרן כן עשו, שכאשר ראו משה ואהרן ההתלהבות הגדולה שאחזה את כל ישראל בעשיית הפסח, כללו אף הם עצמם בתוך כלל ישראל, עכ"ה. והנה כי כן י"ל מה שאחז"ל שהקב"ה שומר משמרתה של תורה, כי בשעה שהקב"ה רואה את בני ישראל מתלהבים ברשפי אש והתלהבות עצומה בקיום המצוות, כביכול הרי הוא כולל עצמו עמחם. וכמו כן בשעה שבני ישראל עוסקים במצות תקיעת שופר בהתלהבות וביראה עילאה, הקב"ה כביכול כולל

בפיוט היום הרת עולם, אם כבנים רחמינו כרחם אב על בנים וכו'. וי"ל עפ"י שנהלקו בנמי (קידושין לו). רבי יהודה סובר דאם ישראל עושין רצונו של מקום קרוים בנים למקום ואם אין עושין רצונו של מקום קרוין עבדים, ורי"מ ס"ל בין כך ובין כך קרוין בנים, וידוע דקיימ"ל בכל דוכתא דפליגי ר"מ ור"י דהלכה כר"י, והטעם דאין הלכה כר"מ אמרו"ל (עירובין יג) גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שאין בדורו של ר"מ כמותו, ומפני מה לא קבעו הלכה כמותו מפני שלא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו, ופ"י"ו אפ"ל דמה שאין הלכה כר"מ הוא רק בעוה"ז שלא יכלו לעמוד על סוף דעתו, אמנם הרי קמי שמיא גליא שאין בדורו כמותו והקב"ה יכול לירד לסוף דעתו של ר"מ א"כ שפיר פוסק הקב"ה הילכתא כוותיה דר"מ, ולפ"י יתכן שאצל הקב"ה היו הילכתא דאף כשאין עושין רצונו של מקום מ"מ קרוין בנים כוותיה דר"מ, וז"ש אם כבנים, פ"י בשעה שישראל עושין רצונו של מקום וקרוין בנים לכי"ע, אז רחמינו כרחם אב על בנים, ואם כעבדים, בזמן שאין עושין רצונו של מקום דאז לר"י קרוין עבדים, אז עינינו לך תליות, שהרי אתה יכול לירד לסוף דעתו של ר"מ ותוכל לקבוע הלכה כמותו, ע"כ בקשתנו שתחנינו ותוציא כאור משפטנו דהלכה כר"מ, דאף באין עושין רצונו של מקום אנחנו נקראים בנים, וממילא תרחמינו כרחם אב על בנים בכל אופן. (דברי יואל)

☆

במס' ראש השנה (דף מז:) למה תוקעין ומריעין וכו' ותוקעין

סיפורי צדיקים, בביאור הפסוקים המלאים זיו ונוגה מפיקים

בשפתי צדיקים

לדוד מזמור

פע"א כשהגיע הרה"ק מצאנו לאמירת "לדוד מזמור" אמרו במהירות גדול, והי' תמוה מאוד בעיני קהל החסידים, אמנם בשנה זו ראו נפלאות כי היה עת רצון לכמה ענינים, והרבה עקרות נפקדו בשנה זו, לשנה אחרת בעת סעודת הלילה רבו מאוד החסידים אשר הפצירו בהרה"ק מצאנו שיברכם להיפקד בזרע של קיימא, כי ראו משנה העברה כי בלילה זו הוא עת רצון, ואפשר לפעול כל טוב, נענה להם הרה"ק מצאנו ואמר: אסביר לכם את הענין באמירת "לדוד מזמור", דהנה תלמידי האר"י ז"ל לא רצו להטריד את עצמם להתפלל כל השנה על עניני גשמיות, ולכן מסר להם רבם הק' כוונות לכוון במזמור הנ"ל, המסוגלים לכל הדברים הצרכים, והיה הכל בבחינת סוד ה' ליראיו, אבל כעת הסודות הרמוזים שם גלויים הם כמעט לכל איש ובכל עת ובכל זמן הם צועקים הב ה', ממילא שוב אינם מסוגלים כל כך לפעול בהם כל הנצרך, אמנם בשנה העברה היה עת רצון בשעה זו, וע"י הכוונות היתה שנה מבורכת, אבל לאו בכל יומא מתרחיש ניסא. (זכרינו לחיים)

אשר לא נשא לשוא נפשי ולא נשבע למרמה

עובדא הוי אצל הרה"ק מקונוי"ץ זי"ע שפע"א בליל ר"ה כאשר אמר המזמור לדוד ממור לה' הארץ ומלואה וגו', והגיע אל הפסוק "אשר לא נשא לשוא נפשי ולא נשבע למרמה", חשב אחד המתפללים לעצמו שאכן אע"פ שאיני והגון ואיני כדאי מחמת מעשי הרעים, אבל בכל זאת עון זה של שבועה לבטלה אין בי, ונפשי נקיה ממנו, ויהי אחרי התפילה כאשר עבר הקהל להתברך מהרה"ק בברכת "לשנה טובה", כשניגש האיש הנ"ל אל הרה"ק, אמר לו: בגמ' איתא "משביעין אותו תהי צדיק ואל תהי רשע", און קיינער קען נישט זאגן אז ער איז ריין פון א שבועת שוא, ולכן משבח הפסוק את מי שלא נשבע למרמה, לפי שקשה מאוד להימלט מעון שבועת שוא, ושלא לעבור על השבועה שמשביעים את נשמתו במרום. (זכרון יהודה)

ידע כל פעול כי אתה פעלתו

אצל המגיד הק' ממעזריטש זי"ע היה המנהג שבשבת ויו"ט היו גם החבראי קדישא אוכלים אתו יחד בשולחנו הטהור, ופעם אחת בליל ראש השנה וכולם ישבו כבר ליד השולחן והנה מקום הרה"ק הבעל התניא זי"ע עומד פנוי כי לא בא עדיין אל השולחן, וישלח המגיד אחריו אל הקלויז לראות היכן הוא, ודרכו של בעל התניא הי' להתפלל אצל השולחן, וימצא אותו השליח כשהוא שוכב על הקרקע ובשתי ידיו אחז בשתי הרגלים של השולחן וקורא וחוזר: וידע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יציר כי אתה יצרתו, וחזר השליח

וסיפר להמגיד זי"ע את אשר ראה, ויאמר המגיד עליו כי הגיע למדריגה שגם לדומם נתן חיות להתבונן שה' פעלם ועשאם. (נר ישראל)

ומלכותו בכל משלה

בעיר של הבית אהרן זי"ע הי' הגאווענער (שר ומושל) גוי רשע, והבית אהרן היה שולח לו כמה גולדן ע"י איש אחד בשם ר' משה כדי שלא יבוא לבדוק הפעסער (פאספורט) של אנשי שלומו שבאו על הימים נוראים, פעם אמר המושל הנ"ל שביום ראש השנה יבוא לבדוק את הפספורטן, ומגודל עגמת נפש קיבל ר' משה הנ"ל חום ונפל למשכב, ושני ימים לפני ראש השנה אמר הבית אהרן להגבאי לך אל מזה לראות מדוע לא בא אלי כדרכו, ותקראוהו אלי וכן עשה, ור' משה אף שהי' לו חום הגיע להבית אהרן, ור' משה סיפר להרה"ק את כל מה שאמר המושל, אמר לו הבית אהרן: ראש השנה הוא מן "ומלכותו בכל משלה", ועוד יתגלה מלכותו ית"ש בכל העולמות, וכן היה כי בליל ראש השנה הניח עצמו המושל לישון ולא קם יותר ממיתו. (אוצר ישראל)

ובכן תן פחדך

מסופר על הרה"ק רבי זאב וואלף קיצעס זי"ע מגדולי החבראי קדישא של הבעש"ט הק' שפעם ביקשו ממנו בני העיר מעזיבו שיבא להתפלל לביהמ"ד הגדול דמתא להתפלל תפילות הימים נוראים לירד לפני התיבה ונעתר להם, בביהמ"ד זה הי' שליח ציבור קבוע שעבר לפני התיבה מימים ימימה, ונלוו אליו חבורת מנגנים, שעזרו לו להנעים תפילותיו, ולא היתה דעתם של באי ביהמ"ד נוחה הימנו, לכן החליפוהו בהרה"ק ר' זאב וואלף זי"ע, והעמידו את חבורת המנגנים להיות לו לעזר בתפילותיו, ביקש השליח ציבור להתנכל להרה"ק ר' זאב וואלף, ובהיותו ידיד לחבורת המנגנים ביקש מהם שאם כי נצטוו להיות לעזר לבעל התפלה החדש הרי שיעזרו לו באופן אשר יתבלבל בתפילתו, כראות הרה"ק רבי זאב וואלף כי המשוררים מועלים בתפקידם ועושים היפוך רצונו, התפלל כדרכו שלא כדרך החזנים באופן שלא יזדקק לעזרתם, ויהי בהגיעו בתפלת שמונה עשרה לתיבות ובכן תן פחדך נפלו המשוררים ארצה מגודל הפחד שנפל עליהם, ונעקרו שיניהם מפיחם. (אבן ישראל)

המלך...

אחר מתלמידי הרה"ק ר' מרדכי מלעכאוויטש נזדמן לו להיות בראש השנה ביריד לייפציג, והיות שדרכו הי' כל שנה להיות אצל רבו בר"ה ועכשיו נמצא בין אנשים אשכנזים מה שלא היה רגיל עד כה, ונפלה עליו כבדות

עומד לשטנו, ושמעתי קול שאמרו נשאל לבית דין של מטה, ושאלו אותי על זה, והשבתי כי גם בדיני שמים פטור מספק, ושכן מבואר בכסף משנה, והשטן רצה לדחוף אותי באמרו: מה לך להתערב במשפט בית דין של מעלה, ואמרתי הפסוק "וגער ה' בך השטן", ואף גם זאת כי הלא נשאלתי על זה ונדרשתי לאשר שאלוני, ויצא הפסוק לפטרו, ואיקץ, ולא זכרתי מקום שבכסף משנה איה איפה הוא, והאיר היום והלכתי לבית הכנסת וחפשתי ומצאתי שכן הוא בכסף משנה פט"ז מפהמ"ק ה"ט, ויען דליכא מידי דלא רמיזא באורייתא, והגר"א בס' עליות אליהו כתב שכל המאורעות שבעולם רמוזים בתורה, שמתי אל לבי דיש לומר דרמזו במה שנאמר בפר' מקץ "וכסף משנה קחו בידכם... וקל שדי יתן לכם רחמים", ובזה יובן מאמרנו בפיוט לר"ה ויו"כ "להוזה דעות בדין לותיק ועושה חסד ביום דין" דבכל דבר שיש דעות להקל הוא פטור מן הספק, ועושה חסד ביום דין. (תכלת מרדכי)

לקונה עבדיו בדין...

יסופר שלהרה"ק מבארדיטשוב הי' פעם אחת בראש השנה עלית נשמה, וכשהעיר את עצמו סיפר את חזיונו, שעלה למרום וראה מקום משפט והוא אולם גדול אשר בו ידונו כלל ישראל, והשטן מתעסק ברוב חילו, הולכים במרוצה ומביאים חבילות חבילות מעבירות שונות, והחבילות מתרבות בכל רגע, ויבט הרב, והנה הוא בעצמו עומד למליץ בעד כלל ישראל, וכמעט שאין ביכולתו לעמוד נגד המון מלאכי קטיגורים הנשענים על אשמות חבילי העבירות הנקבצים שם, וירא והנה בימינו פתח פתוח לגן עדן, מקום משכן האבות הקדושים והצדיקים, ובצד שמאל פתחו של גיהנום, אש כוער כתנור סיד, ראה שאין העת לעמוד בחיבוק ידים, ויהי בנתיים כאשר שבו המקטריגים להביא עוד מהחבילות, ויחטוף החבילות הנאספות אחת ושתיים עד אשר כלם, ויזרקם לפתח הגיהנום, וישרפם בלהט האש הבורע, ויהי כאשר שב השטן עם מחנהו, וירא כי יגע לריק ולשווא הי' עמלו כי סחורתו אשר שמר כל השנה כאישון עינו נגנב ממנו, ויזעק זעקה גדולה, ותיכף נתן עינו בהרב מבארדיטשוב שרק הוא הי' הגנב הזריז, ויתפשהו בבגדו, והוליכו לבית דין של מעלה לדון, השטן תבע "גנב כי ימצא", ישבו לדין ופסקו כדיונו של תורה "שלם ישלם ואם אין לו ונמכר בגניבתו", והוחלט למכור את הרב מבארדיטשוב לעבד, ועל זה נעשה רעש גדול בעולמות העליונים, האבות הקדושים והצדיקים עזבו את מקומם בגן עדן, ובאו לקנותו ולפדותו, והשטן שזה רבות בשנים נתן עיניו על הרב מבארדיטשוב, הרבה מוהר ומתן והפקיע את השער, וכמה שרצו האבות ליתן הוסיף השטן יותר ויותר מפני שרצה לזכות בהקנין הלז, או אז עמד הקב"ה בכבודו ובעצמו, וחביא המחיר היותר גדולה ואמר: "לי הארץ ומלואה", ואני קונה אותה וזכה הקב"ה במקחו, ובני ישראל יצאו זכאין, והוסיף הרה"ק מבארדיטשוב ואמר: בזה פירשתי דברי הפייטן, "לקונה עבדיו בדין", כדי "לרחם עמו ביום דין". (תולדות קדושת לוי)

גדולה עד כי לא הי' ביכולתו לפתוח פיו להתפלל, ויעמוד כאבן דומם בטמטום הלב ובעצבון רוח כאלם, והנה פתאום נשמע קול באזניו קול רבו הקדוש בזעקו "המלך" לפני העמוד, ויתעורר התלמיד מאלמתו, ויפתח לבו ומוחו והי' לו הארה גדולה, ויתפלל כדת כראוי וכנכון כבכל שנה אצל רבו הק', וכאשר בא א"כ אל רבו ונכנס אל הקודש פנימה לקבל שלום אמר לו רבו: "ונשמע פתגם המלך" אז א' איד זאגט "המלך" נשמע גם בלייפציג. (סיפורי קודש)

הנני העני ממעש

בעיר הסמוכה לפרעמישלאן היה דר איש עשיר, תקיף ואלים, שרצה להיות השליח ציבור בבית הכנסת, ולעבור לפני התיבה בימים הנוראים בני העיר לא היתה דעתם נוחה ממנו אבל התיראו ממנו לסרב לו, ולעמוד כנגדו, מפני שהיה גבר אלים, נמלכו בני העיר ושלחו שליחים להרה"ק ר' מאיר מפרעמישלאן זצוק"ל לשאול בעצתו כדת מה לעשות, השיב להם הצדיק, שבהיות ודרכם של בעלי התפילות מכל הערים הסמוכות, לבוא אליו קודם ראש השנה להזכיר את עצמם ולהתברך ממנו, ומסתמא יבוא גם "הבעל תפלה" שלכם, לכן אראה אז את אשר לפני, ואדע מה לעשות, וכך הוה, בערב ראש השנה כאשר בא אותו עשיר, "הבעל תפלה" נענה הרה"ק ר' מאיר מפרעמישלאן, ואמר לו: שמע נא בקולי, הנה שלש תפילות יש: תפלה למשה, תפלה לדוד, ותפלה לעני, היינו משה רבינו היה אמנם כבד פה וכבד לשון, אבל הוא היה אב לנביאים ורבן של ישראל, דוד המלך היה נעים זמירות ישראל, והעני לבבו נשבר ולב נשבר ונדכה אלוקים לא תבזה, וכמו"כ בבעלי תפילות של ימינו ישנם שלש מדריגות הללו, יש מי שאינו יודע נגן, אבל הוא צדיק הדור ותפילתו היא בבחינת "תפלה למשה" ויש מי שאינו כ"כ צדיק, אבל הוא מנגן נפלא, ומכבד את ה' מגורו, ותפילתו הוא בבחינת "תפלה לדוד", ויש מי שאינו לא צדיק ולא מנגן, אבל הוא עני ולבו נשבר ונדכה, ותפילתו הוא בבחינת "תפלה לעני", והנה אתה, המשיך ר' מאיר מפרעמישלאן, צדיק אינך, יודע נגן אינך, וגם עני ברוך ה' אינך, ואם אתה רוצה להיות בעל תפלה בימים הנוראים, עלי להתפלל עליך, שתבוא לאחת מג' המדריגות שבבעלי תפילות והרי תבין מעצמך שלהתפלל עליך שתהיה פתאום לצדיק או ליודע נגן, הרי זו תהיה תפילת שוא, אין לי עצה אחרת אלא להתפלל עליך שתיעני, ותהיה תפילתך לפחות בבחינת תפלה לעני, העשיר נבהל מדברי הרה"ק ר' מאיר מפרעמישלאן, והבטיח לו שלא יהיה הבעל תפלה, רק שלא יקח ממנו את העשירות. (ספרן של צדיקים)

להוזה דעות בדין...

פעם אחת חלם לי (להגה"ק מהר"מ מברעזאן זצוק"ל) בחול המועד סוכות, בהיותי ישן בסוכה שהייתי לפני ב"ד של מעלה וראיתי שישבו כחצי גורן עגולה, והביאו איש אחד לדין שעבר עבירה שחיבים עליה מיתה בידי שמים, אלא שיש ב' דעות אם חיבים מיתה על עון זה והיו מיימינים ומשמאילים, ונחלקו אם בספק פלוגתא של פוסקים יש לפטור בידי שמים, דספיקא כלפי שמיא ליכא, והשטן הי'

ונתנה תוקף...

איש נגיד אחד היה רגיל לנסוע אל הרה"ק ר' יצחק אייזיק מקאליב ז"ע על ימי ר"ה מידי שנה בשנה, כי תפילתו בכלל ותפילת הנתנה תוקף שלו בפרט היו ערבים עליו עד מאוד והי' חפץ מאוד ליקח עמו גם את אשתו לקאלוב, למען תשמע גם היא את נעימות תפילת ונתנה תוקף של הצדיק, אך בכל פעם הי' לה איזה סיבה אשר מנעה ממנה מלבוש לקאלוב על ראש השנה, ולא איסתייע מילתא שתוכל לשמוע זאת מפה קדשו, ויהי היום, באמצע זמן החורף קור ושלג נזדמן לפני הרה"ק מקאלוב מצוה של הכנסת כלה, ונסע לדרך לאסוף ולקבץ נדבות בני ישראל, והגיע ובא אל עירו של אותו נגיד וחסיד, כאשר בא הרה"ק אל ביתו וצל קורתו לבקש ממנו נדבה, עלה בדעתו של נגיד כי עתה עת מצוא והזדמנות טובה שתוכל אשתו להאזין ולשמוע את תפילת ונתנה תוקף של הרה"ק מקאליב, ונתייעץ עמה בדבר זה לאמור שהיות שזכו שצדיק זה בא לבית מלונם, ע"כ מה טוב היה להציע ולבקש ממנו שיאמר עתה הפיוט ונתנה תוקף כמו בר"ה, ותוכל לשמוע אל הרינה ואל התפילה, אז תשבע מנעימות מגנינותיו, ותראה עד כמה צדקו דבריו שכדאי והגון לנדוד למרחקים למען לשמוע תפילה נעימה ויפה כזו, אך איך ירהיב בנפשו לבקש מלפניו כזאת אשר בימי טבת ושבת יען ויאמר ונתנה תוקף קדושת היום, דוגמת ר"ה איום ונורא הלא לצחוק יחשב, אמנם לאשר שהוא עוסק כעת בדבר מצוה לקבץ כסף נדבות ישראל, ובגלל זה צריך לטרוח זמן רב בטרחה מרובה, עד שיקבץ את הכסף הנדרש, על כן יציע לתת לו מכיסו כל הסכום בפע"א באופן שלא יצטרך לנדוד עוד, רק אז יוכל ליסע לביתו וכל טוב בידו, כרם יעשה זאת רק בתנאי שהצדיק ימלא בקשתו זאת, העצה הוטבה בעיני אשתו, והוא נכנס אל הרה"ק והציע לפניו את כל אשר גמרו בדעתם, ואשר עי"ז יהיה זה וזה נהנה, הצדיק ישיג את שאלתו ובקשתו די כסף אשר יחסר לו לדבר מצוה אשר קבל עליו, וגם הוא ישיג מטרתו רצונו וחפצו שאשתו תשמע את נעימת קודש של תפלת הרה"ק על ונתנה תוקף, ויהי כאשר שמע הרה"ק מקאליב את ההצעה הזו לא דחה אותה על אתר, רק השיב לו כי עוד צריך להתיישב בדבר, ולמחר ישיב לו מענה, האיש יצא שמח וטוב לב, ויספר לאשתו כי יש תקוה שישגיג את מבוקשו ורק צריך עוד להתיישב ומחר יהיה האות הזה, ויהי ממחרת נכנס אל הרה"ק לשמוע ממנו איך נגמר הדבר אצלו לטובה, והרה"ק השיב לו: הן אמת שלדבר גדול היה נחשב אצלי לקבל כל הסכום הנדרש בפעם אחת, שעי"ז הייתי מרויח זמן הרבה שלא אצטרך לבלות כל כך זמן ולהתבטל מדברי תורה, ומה גם הייתי חוסך לעצמי הרבה טירחא סטולוי גברא וחולשא דאורחא, אך נתיישבתי בדעתי "אז ווען אייזיק זינגט ונתנה תוקף קומען זיך צוזאם די פמליא של מעלה, און ביי ומלאכים יחפזון ציטערן די מלאכים באמת, נו איז דענטסמאל דבר בעתו ר"ה און יו"ט, אבער איצט ווען איך וועל מטריח זיין אין איין פראסטן וואכן טאג די פמליא של מעלה, און די מלאכים ווען ביי מיר זאגן ונתנה תוקף, זה אל זה ישאלו מה

זה ועל מה זה הרעש והרעדה עתה, ויאמרו: אייזיק בריוך געלט, פארדעם זאגט ער ונתנה תוקף, ויאמרו המלאכים: אוי, רק בשביל מעות הטריח והרעיד אותנו כל כך, וגם אני אתבייש מפניהם, אז וועגן דריי הונדערט רייניש זאל איך מטריח זיין כל צבא מרום צו ציטערן פאר פחד, ע"כ אני מונע מזה וחלילה לי מעשות כדבר הזה. (אביר הרועים)

משול כחרס הנשבר

כאשר הלך פעם אחת בליל חג הסוכות הרה"ק רבי אברהם מטריסק ז"ע אל הסוכה נשאר על עמדו במפתן הסוכה זמן רב ולא נכנס לפנים, וכל האנשים שעמדו אצלו ראו כן תמחו, פתח הרה"ק את פיו ואמר: בבואי קרוב אל הסוכה עלה במחשבתך: הן זה עכשיו אמרתי בתפילת ימים נוראים "משול כחרס הנשבר" היינו שהאדם נדמה לכלי חרס, ואם כן איפוא איך הותר לי להכנס לסוכה הלא לפי הדין אסור להכניס כלי חרס אל הסוכה, אך נמלכתי שהרי אמרו חז"ל ש"כלי חרס אין להם תקנה אלא שבירה" ועל כן נשבור לבנינו לפני השי"ת, ולב נשבור ונדכה אלוקים לא יבזה, ואז נוכל להיכנס אל הסוכה.

ובשופר גדול יתקע

הרה"ק מקאצק ז"ע כיבד פעם את הרה"ק רבי יחיאל מאיר מגאסטינין ז"ע שיהיה הבעל תוקע אצלו, תקע הרה"ק מגאסטינין ובקושי ודוחק גדול עלו לו התקיעות, אחרי התפלה אמר לו הרה"ק מקאצק: "ובשופר גדול יתקע" היינו אם אדם גדול יתקע בשופר, אזי גם אם "קול דממה דקה ישמע" בכל זאת "מלאכים יחפזון וחיל ורעדה יאחזון..." (פרדס יוסף)

אין קצבה...

הגה"ק רבי אליעזר מדזיקוב ז"ע עמד בקשרי ידידות עם מרן הדברי חיים מצאנז ז"ע, פ"א חלה ר' אליעזר'ל והורע לו מאוד והי' מסוכן ל"ע ושלח למחותנו הד"ח ז"ע שיבוא לבקר, ובבואו ציוה שייצאו כולם מחדרו, ויצאו כולם חוץ מבתו מרת בילא אלמנת הרה"ק ר' מאיר נתן ז"ע (בן מרן הד"ח שנקטף בדמי ימיו) שעמדה אחורי הארגז וממנה נודע שיחתם הק', ר' אליעזר'ל פנה אל הד"ח ואמר לו: מחותן הנני ירא מאוד העתירו נא בעדי שיהי' לי רפואה שלמה, השיב לו הד"ח למה המחותן רוצה לישאר בזה העולם השפל הלא בעלמא דקשוט ייטב לו ושם יפגוש עם אביו הרה"ק מראפשיץ וכו', ענה לו ר' אליעזר'ל: ולמה לא יחוס מחותני על בניי שהם נשאים יתומים בלי אב ומשענה, השיב לו הד"ח: וכי מה יעשה מחותני עם בניו כשיח' בוודאי ישתדל עבורם שישגו כסאות רבנות ובכך הנני מבטיח לכם שאשתדל שיהי' להם רבנות ומקור פרנסה בכבוד, ענה ר' אליעזר'ל ואמר: ידע המחותן שבשעה שאני מזמר בימים הנוראים "אין קצבה" ואני אומר "דרי מעלה עם דרי מטה" נעשה אז שמחה וצהלה בכל העולמות והפמליא של מעלה רוקדים "און פאטשן צו", וזאת השמחה יחסר למעלה, ענה הד"ח א"כ הדבר נלך למקוה, וכן הוה שהלך למקוה ופעל לו ישועה וחי אח"כ עוד ח"י שנים. (יד משה)

בשום אופן, והצטער העצ"ח על זה מאוד, ולא רצה לנסוע משם בלי הסכין, ובאין ברירה אחר שלא מצאוהו נסע משם, ולפלא שלא עבר זמן רב ובו' שבט של שנת תרפ"ו נסתלק בדמי ימיו. (ניצוצי אור)

והוא באחד ומי ישיבנו

דרכו בקודש של מרן הישמוח משה חי' להתפלל ביחידות, וגם ביומא דשבתא התפלל בפ"ע בחדרו ואך הציבור התפללו בחדר הגדול הסמוך לחדרו ומשם שמע קריאת התורה גם כן, וסיפר רבינו שליט"א שתחת אחת השיחים שהי' לו עם רביה"ק זי"ע, נסתובבה השיחה אודות מה שרבים מצדיקי פולין נהגו להתפלל סגור בחדרם, באמרם שבחדר מיוחד יכולין להתאמץ יותר ולכוון בכוונת התפלה, וגם זה נחשב כתפלה בציבור, אבל אמר רביה"ק זי"ע לא כן הי' טעמו של זקינו היש"מ שגם התפלל בחדרו בהתבודדות, אלא בעבור שהי' מאריך בתפילתיו ובכל פעם כשהזכיר את השם הי' מתפשט מגשמיית ונופל לארץ בחלשות, וכן היו רגילים אצלו בתפלתו מלאכים ושרפים, והי' רגיל לעשות תנועות והויות שונות, שאי אפשר לעשותם בריבים, וע"כ התפלל בחדר מיוחד, ופע"א אמר היש"מ בדרך פטפוטי דאורייתא לפרש דברי הפייטן "והוא באחד ומי ישיבנו ונפשו אותה ויעש נורא וקדוש", ופירש "והוא באחד" ר"ל כאשר מתפלל ביחיד, "ומי ישיבנו" כלומר מי יענה אחרינו אמן, "ונפשו אותה" שיענו אמן אחר ברכותיו, "ויעש נורא וקדוש" בורא לעצמו מלאך שנקרא נורא וקדוש והוא עונה אחריו אמן (תהלה למשה)

להרבות זרעו כעפרות תבל

פעם כשהסתופף הקדושת יו"ט בצל אביו בראש השנה בעת שהיה חשוך בנים ר"ל, ועמד לימין אביו הקדוש בשעת תפלת מוסף כשהגיע הייטב לב באמצע ברכת אתה זוכר לתיבות להרבות זרעו כעפרות תבל וצאצאיו כחול היום פנה לימינו לצד בנו הקדושת יו"ט ורמז בידו עליו, וברכתו נתקיימה שממין הקדושת יו"ט יצאו המאורות הגדולים העצי חיים זי"ע שמילא את מקומו בסיגנט, ורבינו הקדוש זי"ע שהעמיד דורות ישראל לאלפים ולרבבות בכל קצווי תבל.

ועל ידי עבדיך הנביאים כתוב לאמור

הרה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר זי"ע היה נודע ומפורסם בכל העולם לבעל רוח הקודש, ובעיקר ראו אצלו רוח קדשו בעת שנתן ברכת הפרידה כשהוא מסתכל על ידיו הק', ופע"א בעת שנתן ברכתו לגדול אחד, ובאותה שעה הביט הרה"ק על ידיו הק', ותמה האיש מאוד על זה, והרהיב עוז בנפשו ואמר: רבי, נפשי בשאלתי לדעת, למה הרבי מסתכל על ידיו, והשיב לו: הנביאים ג"כ הסתכלו על ידיהם לפני שאמרו נביאות, כמו שכתוב ועל ידי עבדיך הנביאים כתוב לאמר, דהיינו שעל ידיהם של הנביאים הי' כתוב מה שיאמרו. (ישא ברכה)

ותשובה ותפילה וצדקה - צום קול ממון

פעם בימי הרחמים והרצון רצה רביה"ק בהיותו ילד להתענות כדרך הגדולים, ואמר שרוצה לעשות תשובה על חטאיו, ואמר לו אביו הקדושו"ט שענין תשובה שייך רק לאנשים גדולים ולא לקטנים, ואמר לו בדרך צחות: הרי אתה רואה שבמחזור נדפס התיבות "ותשובה ותפלה וצדקה" באותיות גדולות, והרי זה ראייה ברורה כי דבר זה נאמר רק לאנשים גדולים ולא לקטנים, וענה לו רבינו על אתר, הרי משם ראייה להיפוך שהוא גם לקטנים, שהרי למעלה מאותיות אלו נדפס באותיות קטנות "צום קול ממון", ומוכחא מילתא שגם ילדים קטנים צריכים לצום. (מושיען של ישראל)

הטוב ומטיב לרעים ולטובים

החסיד המפואר הרב ר' שעפטייל הורוביץ ז"ל מבא"ד עמד פעם בערב ראש השנה בעת שהס"ק מרוזין נכנס לבית מדרשו לתפילת ליל יו"ט, ובצד עמדו אנשים כאלו שאיחרו ביאתם כמעט עד כניסת החג, (מוכסנים ובעלי בתי מרוח ומזיגה) ורצו לקבל שלום, פנה הרה"ק להסובבים אותו ואמר: מחר נכריז "הטוב ומטיב לרעים ולטובים", ויש להבין למה הרעים קודמים להטבת ה' לפני הטובים, אלא דהנה אנו מוצאים בבני ישראל כמה כיתות וסוגי בני אדם, יש כאלו שמיד בהגיע חמשה עשר באב הם מתעוררים להבין את דרכם לעלות בית ה' להיות מוכן לקראת יום הדין המשמש ובא ויש שמתעוררים כאשר החודש הרחמים והסליחות מגיע, וגם יש המתאחרים עד הימים שמתחילין לומר סליחות, ברם יש כאלו שכל ימות השנה הם טרודים ועסוקים בסוגיית על המחיה ועל הכלכלה, אלו בגוייהם להשגיח תמיד לכל יחסר המזג, ואלו בעיניהם וברחליהם עד שמגיע ערב ראש השנה שעה ג' אחר חצות, והנה בפתע פתאום הם מתעוררים מתוך פחד ובהלה בקריאת זעקה אוי, הנה יום הדין עומד אחר כתלנו, ולכן תיכף ומיד הם זורקים הכסף ושאר חפצי העוה"ז מידם, ואורזים כמה מיני מתיקה ונחפזים לדרכם העירה לקראת ראש השנה, והשי"ת הרואה ומבחין בטוהר רגשות לבבם שאחזם, עומד ומכריז: לאנשים אלו (הגם שהם בגדר של "רעים" נגד כל אלו שנזכרו מקודם, כיון שסוף כל סוף נתעוררו ברגע האחרון) יהיה כבר מעכשיו שנה טובה, משא"כ ה"טובים" שנכתבים לטובה רק למחר בראש השנה, והחסיד רבי שעפטייל ז"ל חקר אח"כ אחרי הדבר ונודע לו שהלימוד זכות ומליצתו של הרה"ק מרוזין עשתה רושם ובאמת היו לכל אלו שנה טובה ומתוקה. (ברכת צדיקים)

החותך חיים לכל חי

מנהגו בקודש של מרן העצי חיים זי"ע היתה ליקח עמו בכל מקום שבתו את הסכין אשר קנה בערב ראש השנה, ובשנת תרפ"ה שבת העצ"ח את שבתו בעיר אוהעל לפני יומא דהילולא של זקינו היש"מ, ואחרי שב"ק כשרצה לנסוע משם בחזרה לביתו חיפשו אחר הסכין שנטל עמו, ולא מצאוהו

מאמרים נחמדים, ע"ד הרוש מיוסדים, כפתור ופרח משוקדים

פרפראות לחכמה

בשעה שישנים מן העביחות, ומעתה אילו היה ראש השנה רק חד יומא והיה דין את האה"ע בלילה ולמחרתו ביום היה דין את ישראל היה מפיח חרון אף טובא ורואי שישאל יכנס תחילה לדין מקמא דליפוש חרון אף כדאמרינן במלך וציבור מלך נכנס תחילה מקמי דליפוש חרון אף, ולכן יש שני ימים ראש השנה ובים הראשון דנים את ישראל ואח"כ בליל ב' דנים את האה"ע, והנה נדע דבעידן ריתחא ענשינן אעשה, גם איתא בגמ' (נזיר 1.) דאין לך אדם מישראל שלא חייב עשה, והנה ישראל נקרא בניס למקום ואה"ע נקרא עבדים למקום, וזו"ה אל תבוא במשפט את עבדך שלא תבוא מקדם לשפוט את האה"ע הנקראים עבדים, כי שוב לא יצדק לפניך כל חי כי עיי' יפוש חרון אף ויהיה עידן ריתחא ואז ענשינן אעשה ואז לא יצדק לפניך כל חי כאמור.

(פנינים יקרים)

בפסוק (שפי"ב): קרא בגרון אל תחשך כשופר הרם קולך והגיד לעמי פשעם ולבית יעקב חטאתם. וי"ל עפי"מ דאי בשם הרה"ק ר' שמעלקא מניקלשבורג ז"ע לפרש מאמדה"כ (מלניס 3') ויהי כנגן המנגן ותהי עליו רוח אלוקים דהנה כדוגמת הכלי שנעשה מגולמי עץ ואין בו לב להבין כן יהיה המנגן במחשבה זכה וברה, וזהו ויהי כנגן כדוגמת הכלי שבו מנגנים, כן תהיה מחשבת המנגן ואז ותהי עליו רוח אלוקים, והנה כי כן יש לומר כי העומד לחזקת בשער בת רבים צריך שלא יהי בו שום מחשבת פסול של גיאות והתנשאות, וזהו שאמר כשופ"ד כעצם השופר שאין בו שום מחשבה זרה, כן "הרם קולך" במחשבת טהורות למען הציבור שעיקר כוונתך תהיה "להגיד לעמי פשעם ולבית יעקב חטאתם".

(חות יאיר)

ללבוש צדקות ביום דין למוחל עונות בדין, על פי דברי הרמ"ע מפאנו, עני ועשיר שבאו לדין אומרים הבית דין לעשיר הלבישו לעני כמותך, לבל יסתם טענת העני, והנה לבוש של הקב"ה כביכול הוא כשלג חיור, ואנו לבושים שחורים מעוונות שבידינו וכשאנו באים בדין עם הקב"ה מחיוב הקב"ה להלביש אותנו כלבוש, ואם יהיה חטאנו כשנים כשלג ילבינו, וזהו ללבוש צדקות ביום דין, היינו עיי' שהקב"ה מלביש אותנו, על ידי זה למוחל עונות בדין, כי כל החטאים כשלג ילבינו.

(עמח דוד)

לקונה עבדיו בדין לרחם עמו ביום דין. הנה הדין נפסק בגמ' (קידושין 3.) כל הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו, וא"י בירושלמי

והוכיח אברהם את אבימלך על אודות באר המים אשר גזלו עבדי אבימלך ויאמר אבימלך לא ידעתי מי עשה את הדבר הזה וגם אתה לא הגדת לי וגם אנוכי לא שמעתי בלתי היום. הנה יש שלשה זמני סגולה לבקש על הפרנסה, בפסח כי בו העולם נידון על התבואה, בשבועות שאז העולם נידון על פירות האילן, ובר"ה שבו כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרוץ, ובה י"ל "והוכיח אברהם את אבימלך" שאברהם התווכח עם מלך מלכי המלכים הקב"ה, "על אודות באר המים אשר גזלו עבדי המלך" הנה אומות העולם שנקראים עבדים שגזלו את שפע הפרנסה מישראל ומדוע לא נמצא השפע אצלם, "ויאמר אבימלך" השיב לו הקב"ה "לא ידעתי מי עשה את הדבר הזה" וכי איני יודע מדוע נגזר הדבר, הרי "וגם אתה לא הגדת לי" רומז על פסח שהוא שעת אמירת ההגדה וכמ"ש והגדת לבנך, "וגם אנוכי לא שמעתי" רומז על שבועות שהוא שעת אמירת עשרת הדברות שפתח באנוכ"י, ובשני זמנים אלו לא בקשו ישראל על הפרנסה, "בלתי היום" הרי עולם, הרומז על ראש השנה שרק אז בקשו על הפרנסה ומחמת זה נמשך להם החסרון.

(אהבת שלום)

כי זוכר כל הנשכחות אתה הוא מעולם ואין שכחה לפני כסא כבודך ועקידת יצחק לזרעו היום תזכור. ונראה עפי"מ דאי בגמ' למה תוקעין בשופר של איל כדי להזכיר עקידתו של יצחק, ולכאורה יקשה וכי צריך הקב"ה להזכירו והרי אין שכחה לפניו ית' גם בלי השופר, אולם הדבר הוא להיפוך דהש"ת רוצה שישראל יתקעו בשופר של איל כדי להזכיר עקידתו של יצחק שישראל יזכרו מהעקידה ולילך בדרכי אבות כשם שיצחק מסר נפשו על קדושת שמו ית' כך הם ילכו בדרכי אבות, וזהו שאנו אומרים "כי זוכר כל הנשכחות אתה הוא מעולם ואין שכחה לפני כסא כבודך" וא"כ יקשה "ועקידת יצחק" דציוה הקב"ה לתקוע כדי לזכור עקידתו של יצחק ע"ז מתוך "לזרעו היום תזכור" ר"ל שהש"ת מזכיר לזרעו בני אברהם יצחק ויעקב עקידתו של יצחק לילך בדרכים ולמסור נפשינו על קדושתו ית'.

(יד יוסף)

אל תבוא במשפט את עבדך כי לא יצדק לפניך כל חי. ונראה דאיתא בזה"ק אלמלא היי' ר"ה חדא יומא לא היה עלמא יכול להתקיים, וטעמא דמילתא דאיתא במדרש עה"פ ישפט תבל בצדק ולאומים במישרים שכשהקב"ה דן את ישראל דן אותם בשעה שעוסקים במצוות, וכשדן את האה"ע דן אתם בלילה

כח"ק שסנהדרין שראו כולם לחובה פוטרין אותו ולכן וצדיקנו במשפט שנצא זכאי בדיון.

(קדושת לוי)

☆

אנוכי אנוכי הוא מוחה פשעין למעני וחטאותיך לא אוכור. ונ"ל דהנה ע"י תשובה מאהבה וזדונות נעשו זכויות ולא נשאר מהחטא כלום, משא"כ תשובה מיראה לא נמוחק החטא לגמרי רק נעשו כשגגות, וידוע דזדונות נקראים פשע, ושגגות נקראים חטא, וז"ש אנוכי אנוכי הוא מוחה פשעין דהיינו שהפשעים נמחקים בין ע"י תשובה מאהבה ובין ע"י תשובה מיראה שנשארו רק שגגות, אך אם הוא למעני היינו שהתשובה הוא למעני מפני אהבת ה' ולא מפני יראת העונש ואז אפי' וחטאותיך לא אוכור שלא אוכור אפי' השגגות כי ע"י תשובה מאהבה נהפכו לזכויות.

(דברי מהרי"א)

☆

תקעו בחודש שופר בכסא ליום חגיגו כי חוק לישראל הוא משפט לאלוקי יעקב. ונ"ל הכוונה דהנה בזמן הבית היה ר"ח כעין מועד, כמאמ"כ (שע"י ח' י"ד) חדשים ומועדים שנאה נפש, אמנם רק בשאר חודשי השנה היה האפשרות לערוך שמחה מיוחדת מפאת הר"ח, אבל לא כן הוא בר"ח תשרי לא היתה ניכרת שמחה של ר"ח כי נתכסה שמחה זה מחמת השמחה ששמחו ביום זה לרגל היות של ראש השנה, ובה יובן תקעו בחודש שופר בכסא כמו שדרשו חז"ל איזהו חג שהחדש מתכסה בו דהיינו שהיו"ט של דר"ח נתכסה מחמת יום חגיגו.

(שפת היריעה)

☆

תקעו בחודש שופר בכסא ליום חגיגו כי חוק לישראל הוא משפט לאלוקי יעקב. ונ"ל עפ"י מה"ר"ן (פ"ה ט"ז) ב' טעמים לקביעת המשפט בא' תשרי, א. אליבא דר"א דבכ"ה אלול נברא העולם ובשישי נברא אדם הראשון ובו ביום חטא ונזנח ויצא בדימוס, ולכן הוקבה יום זה לדורות, ושע"ב' הוא לפי שעשרה בתשרי הוקבע ליום סליחה לישראל במדבר, לכן קבעו מתחילת החודש עד יוה"כ פ' למידין, עכ"ד הר"ן, והנה לפי טעם הב' לא היה ראוי לקבוע יום הדין בר"ה אלא לישראל ולא לאוה"ע, ולפי טעם הא' לא היה ראוי לקבוע יום הדין בר"ה כשנתעבר אלול שאז אחד בתשרי הוא יום השביעי לזמן בריאת העולם ואינו ביום שניזון בו אדם הראשון, ואפ"ה נידון העולם ב' וע"כ צ"ד לומר כטעם הב' לפי שהוא אחד לחודש תשרי שבעשור לחודש הוקבע לישראל יום סליחה לכן קבע הקב"ה תחילת הדין בא' לחודש כדי לעורר בו את העם לתשובה ע"י השופר, ובה יתבאר מאמ"כ תקעו בחודש שופר דהיינו שיתקעו בר"ח בשופר אף בזמן שהיה נתכסה ונתקדש החדש ביום ל"א שהוא שביעי לזמן תחילת בריאת העולם אפ"ה ראוי לתקוע בו כי הוא יום חגיגו שהקב"ה דן אותנו ברחמים ביום ההוא, ולכן כי חק לישראל דייקא מפני שיום העשירי הוקבע ליום סליחה לישראל ולא לאוה"ע.

(בנין אריאל)

שאם אין לו לבעה"ב כי אם כר אחד עליו למסור לידו עבדו, ולא להשאירו לצורך עצמו, הואיל וקנה עבד עליו לדאוג לכל צרכיו, ועל סמך דין זה טוענים את לפני הקב"ה לקונה עבדיו ביום דין וכיון שאנו עבדיו חייב אתה בדיון לרחם עמו ביום זה להשפיע לנו משובך, שהרי כך נפסק להלכה שכקונה אדון לעצמו.

(הרה"ק ר' משה לייב מסאסוב זי"ע)

☆

מכף רגל ועד ראש אין בי מתום. ויל"פ עפ"י שאיתא בשם הרה"ק ר' שמעלקא מניקלשבורג זי"ע לפרש מאמ"כ לכ"ז בנים שמעו לי יראת ה' אלמדכם, כי בשעה אשר האדם שומע תוכחה נותן אל לבו לשוב בתשובה שלימה ומקבל על עצמו להשיב דרכיו אבל אח"כ כשבא לביתו לא שת לבו לזאת ושוכח מה שקיבל על עצמו לעשות וזה שאמר לכ"ז בנים גם כשאתם הולכים לביתכם שמעו לי יראת ה' אלמדכם, והנה בר"ה מקבלין על עצמם לשוב אל ה' וללכת בדרכיו ואח"כ נשכח מהלב וחזרו ל"סורם, וז"ש "מכף רגל" מאז תום הרגל – היינו החג של סוכות, "ועד ראש" זה ראש השנה הבא, דהיינו כל השנה חוץ מחודש תשרי, "אין בי מתום" שאין בי התמימות בעבודת ה'.

(הגה"ק ר' יוסף פוננער חתן הנודע ביהודה זי"ע)

☆

בפיוט במוסף לר"ה הן למוות הן לחיים חי חי יזכור. ונ"ל עפ"י מה"ר"ן (פ"ה ט"ז) שלשה ספרים נפתחים וכו' צדיקים נחתמין לאלתר לחיים וכו' בינונים תלום ועומדים דהנה אי דאסור לומר לחיים בפתח לפי שמשמע לא חיים, רק בצירי, ובה יש לומר שצדיקים גמורים נכתבין לאלתר לחיים בנקודתן בצירי ורשעים גמורים נכתבים לאלתר למיתת דהיינו לחיים בפתח, ובינונים תלום ועומדים שנכתבים בר"ה באותה ספר לחיים רק בלי נקודות, לכן תלום והתיבה לחיים עומד ומצפה לנקודתן, וביה"כ נכתב והתיבה כלומר הנקודות שהוא סוף דבר של התיבה אם לחיים או למוות, וזהו שאמר הן לחיים והן למוות חי חי יזכור שבוין כך ובין כך תיבת לחיים נכתב ורק הנקודות משתנים ובהו יל"פ הפיוט במוסף ליום ב' דר"ה "היום יפתחו שלשה ספרים מנוקדים" דהיינו שהנקודות משתנים בכל ספר.

(בשם הרה"ק השר שלום מבעלזא זי"ע)

☆

באין מליין יושר מול מגיד פשע תגיד ליעקב דבר חוק ומשפט ונ"ל דהנה א"י בגמ' (פסחים י"ג) סנהדרין שראו כולן לחובה פוטרין אותו והוא חוק בלי טעם דאינו מתקבל על הדעת דברשע וודאי שהכל מחייבין אותו יהיה פטור, אך בדיון שמים אין הולכין אחר הדוב וראיה דכתיב אם יש עלי מלאך מליין אחד מני אלף להגיד לאדם ישרו ויחננו ויאמר פדעוהו, א"כ יוכל חלילה להיות בדיון שמים כשכולם אומרים חייב שלא יהיה זכאי, לזה אמר באין מליין יושר מול מגיד פשע ויהיה כולה חייב, אז תגיד ליעקב דבר חוק ומשפט שיעשו המשפט כאן על פני הארץ וכאן ההלכה

הלכות ודינים, מפסקי הראשונים והאחרונים, עם תוספת ביאורים וטעמים שונים

נערך ונסדר ע"י הרב יחיאל מנחם אברהם פרידמאן שליט"א

הוקים להורותם

הלכות לראש השנה

הנחת עירוב תבשילין / הכנת מאכלים מיו"ט לשבת / הכנת הנרות

שלא יאבד או יתקלקל או יאכלו אותו עד אחר שיגמור כל המלאכות ביו"ט לצורך שבת.

זמן הנחתו

לכתחילה צריך להניחו מבעוד יום, ויש לזיזוהר לעשות העירוב קודם שהאשה תדליק נרות יו"ט (דבמשנ"ב נסתפק אם הנשים הדליקו נרות יו"ט אם מהני לעשות העירוב בשבילן כיון שהם כבר קיבלו יו"ט). ובדיעבד אם שכח ולא הניח עד שהאשה הדליקה נרות יו"ט, יניח העירוב כשזכור (כ"מ בביאור הלכה).

עשייתו בליל ערב יו"ט

יש אחרונים המחמירין דאין להניח העירוב בליל ערב יו"ט (להורות נתן מועדים, ישראל והומנים, וטעמם כיון דענין העירוב הוא בכדי שיכין יפה מנה לשבת ואין הכנה אלא מע"ש בבוקר). ובשו"ת שבט הלוי (חלק ט) כתב להקל מעיקר הדין ולכן בשעת הדחק שירא שזמא ישכח ביום וכדו' יכול לערב מבערב ולברך, ומאן דלבו נקפו לא יברך ככה"ג עיי"ש.

הכנת המאכלים מיו"ט א' ליו"ט ב'

אין לעשות שום הכנה או מלאכה ביו"ט ראשון של ראש השנה לצורך יו"ט שני, ואפי' טירחא בעלמא כגון הכנת השולחן וכדו' אין לעשות.

ובשעת הדחק כגון שצריך להוציא מבעו"י מאכל מהפריזער לצורך סעודת ליל יו"ט ב' וכדו' - יש להקל להוציא מבעוד יום בענין שיהא ראוי לאכול בעוד יום (עפ"י הח"א מובא במשנ"ב סי' תרע"ז דמתיר בשעת הדחק להביא יין בעוד היום גדול שלא יהא מוכח שהוא לצורך הלילה, ויש לצרף גם סברא בשו"ת מהרש"ג דכל דבר שעשייתו אינו בכדי לחסוך זמן בלילה אלא משום שבלא זה לא יהא לו אותו הדבר אין זה נחשב להכנה).

הכנת מאכלים מיו"ט לשבת

הכנת ובשול המאכלים מותר רק ביו"ט שני לשבת, אבל ביום א' של ראש השנה אסור לבשל ולהכין שום דבר לשבת (סעי' י"ג, וב' טעמים בדבר: או משום דרך שבות קרובה התירו ולא שבות רחוקה, או משום דיום ב' כחול הוא לגבי יום א').

עירוב תבשילין בשביל הדלקת הנרות

מי שאין בדעתו לעשות שום מלאכה מיו"ט לשבת יעשה עירוב תבשילין בשביל הדלקת הנרות שמדליק לכבוד שבת, ויעשה העירוב בלא ברכה (דבשו"ע הביא ב' דיעות אי בעינן לעשות עירוב בשביל הדלקת הנרות לחור, ולכן מחמירים לעשות עירוב אולם בלא ברכה דספק ברכות לקולא). ומצוי באברכים שאינם אוכלים כבייתם רק מדליקים הנרות, שיעשו עירוב בלא ברכה, וכל זה דוקא כשאינם עושים שום מלאכה, אבל אם מחממים מים לשבת וכדו', צריכים עירוב מדינא.

אורחים

המתאכסנים אצל אחרים ביו"ט, כגון אורחים אצל בעה"ב או בנים אצל הוריהם, בפשטות פטורים מלעשות עירוב תבשילין, ויוצאים בעירוב של בעל הבית, אולם נוהגים לעשות עירוב, ויעשו בלא ברכה, או יבקשו מבעה"ב שיוזכה להם ע"י אחר (דבסעי' כ' מבואר דבני ביתו פטורים ויוצאים בעירוב של בעה"ב, ובא"א בוטשאטש דן שה"ה כשאחרים סמוכים, אולם יש המחמירים בזה, כיון דאינם סמוכים ממש).

סדר הנחתו

נוטל העירוב בידיו ומברך ברכת על מצות עירוב, (בשועה"ר ס"ק ב' כתב דיטול העירוב בידיו, וכ"כ בשו"ת חים שאל סי' כ"ט, ובשו"ת מנחת יצחק ח"ז סי' ל"ז מאריך בזה ומסיק דרך בשעת הדחק, אם לא נטלו בידיו מהני, אולם לכתחילה מעכב הנטילה בידיו). ואומר הנוסח בהדין עירובא יהא וכו' כמובא בסידורים, וצריך להבין מה שאומר ולכוין פירוש המילות, ואם לא אמר נוסח זה להרבה אחרונים לא יצא (רמ"א ס"ב ומשנ"ב).

בסוף הנוסח המודפס בסידורים "לנו ולכל ישראל הדרים בעיר הזאת" הוא בשביל המזכה לאחרים ע"י אחר אבל סתם יחיד אין צריך לאמרו והעולם טועים בזה (א"ר ס"ק י"ז וכע"ז בחי"א ק"ב סי"א).

אחר שגמר הנוסח יניחנו במקום המשתמר, ויזהר

הכנת הנרות

נכון להכין את הפתילות דהיינו לחבר ב' החלקים מעי"ט, דיש פוסקים הסוברים שאסור לעשותו ביו"ט. להוציא את חתיכת החלב או את הפח הדבוק לכוס של הנרות לצורך הדלקת הנרות של ליל ב' וכן לצורך הדלקת נרות שבת, מעיקר הדין מותר להוציאם כרגיל בידו, ומוטב להוציאם כלאחר יד, כגון על ידי כלי, סכין וכדו' (דאף שהם מוקצים עכ"ז מותר כיון דטלטול מוקצה מותר לצורך שמחת יו"ט, ובוה מותר בכדי להדליק הנרות לצורך סעודת יו"ט, אולם נכון להחמיר מחמת דבומיניו שיש אור הלעקטע"ר ולכן יש לדון אי נחשב כצורך יו"ט).

זמן הכנת המאכלים ביו"ט לשבת

מי שהניח עירובי תבשילין בערב יו"ט מותר לבשל

ולחכין המאכלים ביו"ט לצורך השבת, ויזהר להקדים הכנת המאכלים לשבת בכדי שיגמר מלאכתו בעוד היום גדול, דהיינו כגון במבשל לשבת דצריך לזהר לבשל בזמן מוקדם בכדי שיספיקו להתבשל לכל הפחות שליש בישול ביום יו"ט עצמו. (מ"א משנ"ב ושאר אחרונים והטעם דפסקי כהראשונים הסוברים דמדאורייתא אסור לבשל מיו"ט לשבת ורק אם מבשל מבעוד יום מותר דשייך לומר הואיל ואלו מקלעי אורחים יהא ראוי להאורחים ביו"ט ונמצא שבשל ליו"ט, משא"כ במבשל סמוך לחשיכה לא שייך לומר הואיל).

ובשעת הדחק אם נתאחר בישולו ושאר ההכנות לשבת סמוך לכניסת השבת יש להקל לבשל אף סמוך לשבת. (ביאור הלכה, דסמ"י אפוסקים דסוברים דמדאורייתא מותר לבשל מיו"ט לשבת). ובפרט ביו"ט שני שחל בער"ש דיש להקל בזה (שם, ובפשוטות ה"ה בראש השנה).

הלכות קניית דבר מצוה ממעשר כספים**דינים הנוהגים בכל השנה ובפרט בחודש תשרי**

ויו"א דבאופן שמוסיף ליתן יותר מחבירו [שכל אחד מעלה את מחיר העליות] - אינו יכול ליתן ממעשר רק כשיעור מה שהוסיף על חבירו, אבל מה שגם חבירו רצה ליתן, אינו יכול לשלם ממעשר (הגה"ר עק"א על הט"ז שם בשם הש"ל"ה, וטעמו כיון דההיתר ליתן ממעשר הוא משום שהכסף הולך לצדקה ונמצא שהצדקה מרוויח ממנו, אבל מה שחבירו ממילא רצה ליתן בזה הקופה שלא צדקה לא הרוויחה ממנו, דממילא הבטיח כן חבירו. והט"ז סתם ואינו מבאר הדין בזה דאפשר דהט"ז התיר לשלם הכל ממעשר דסוף כל סוף הכל הולך לצדקה).

מי שברך - כסף שמנדב בשעת "מי שברך", אפשר ליתנו ממעשר, ובתנאי שיהא בדעתו כן בשעת שנודר (דאל"ה הוי כחוב ומנ"ל). ומסתבר דאם המנהג בביהכ"נ שכל אחד מחוייב לנדב בשעת המי שברך, אז החלק שמחוייב לנדב אינו יכול ליתנו ממעשר, וזמילא מעט מעות יתן משלו, והתוספת ממעשר.

ובכל ענין אינו ראוי ליתן כל כספי המעשר רק לקניית דברי מצוה וכיבודים, וראוי ליתן בעיקר לעניים וכדו' (דמעיקר הדין צריך ליתן המעשר לעניים ולא לשאר מצוות, רק מנהגינו כהמקילים בזה. ובשו"ת שבה"ל (ח"י סי' קס"ה) דההוראה היא שחצי מכספי מעשר יתנו לעניים ולא לשאר מצוות).

קניית חפץ מצוה

כלל הוא - כל מצוה שחובה עליו לקיימה, אינו יכול לקנותה ממעות מעשר, וכל מצוה שאינו חובה עליו לקיימה, יכול לקנותה ממעות מעשר. ומקורו בגמ' (ביצה יט:) וז"ל הגמרא: "כל דבר שבחובה אינו בא אלא מן

קניית מקום [ויז' פלאץ] בבית הכנסת

באופן שאם לא יקנה לא יהא לו מקום אחר בביהכ"נ - אז אין לקנותו מכסף מעשר (כיון דאז הוא דבר שחובה עליו לקנותו, דאל"כ לא יהא לו מקום, ונמצא דנותן הכסף לצרכו וממילא אין ליתנו ממעשר).

ואף אם יהא לו מקום, אולם אותו המקום אינו ראוי לשימוש אלא בדוחק, גם כן אינו ראוי לקנותו ממעשר. ובאופן שאף אם לא יקנה, גם כן יהא לו מקום [כגון בביהכ"נ שיש מקומות הרבה פנויים] - מותר לקנות ממעות מעשר (דאז נמצא שהמעות אינם באים לצרכו, דגם בלא המעות יהא לו מקום, והמעות הם לצורך מצוה).

וזהו דוקא כשיש לו מקום כראוי, אבל מקום בדוחק אינו נחשב כמי שיש לו מקום אחר. ויו"א דבכל ענין חלק קטן ממחיר המקום אפשר ליתן ממעשר (הרה"ג ר' שלמה זלמן אולמאן שליט"א ראה"כ, כיון דסוף כל סוף חלק מהמעות באים לצורך הבית הכנסת).

עליות, מי שברך

קניית עליה, הגבהה וגלילה - אם בשעה שקנה העליה לא חשב לקנותה ממעשר, אזי אינו יכול לשלם ממעשר (כיון דאז התשלום נעשה חוב עליו וחוב א"א לשלם ממעשר).

ואם בשעה שקונה העליה חושב בדעתו לשלמו ממעשר - יש אומרים שאפשר לקנותה ממעשר (ט"ז שם סק"א, ואף כשמכבד אחרים בעליה מותר אף שהוא נהנה במה שמכבד אחרים אין זה איסור שהרי בכל מעשר יש טובת הנאה לבעלים).

שופר - בערוך השולחן (סי' רמ"ט סק"י) מבואר דכן שופר אין לקנות ממעשר, ולכאורה כוונתו בענין שאין לו שופר אחר, ונמצא שקניית השופר הוא דבר שבחובה, אבל בענין שיש כמה שופרות בביהכ"נ כדמצוי בזמנינו, והבעל תוקע קונה השופר בכדי להתלמד או שברצונו לתקוע בשופר שרגיל בו, בזה קניית השופר אינו נחשב לדבר שבחובה, כיון דיש לו במילא שופר אחר לצאת ידי חובתו, ומסתבר דדינו כמו קניית ספרים מכסף מעשר.

נדר לצדקה

מי שנדר ליתן מעות לצדקה, הן מחמת שנדר מחמת איזה צרה, או מחמת שקיבל על עצמו שאם יעבור איזה קבלה וכדו' שיתן סכום מעות לצדקה ועבר על אותה קבלה, אינו יכול לשלם כסף זה ממעשר (פשוט, דכיון דחוב הוא לו, א"כ אינו יכול לשלם החוב ממעשר, וכן הביא בס' באור צדקה בשם שו"ת ב"ד של שלמה).

כסף פדיון לצדיק

כסף פדיון לרבי יש אומרים דאפשר ליתנו ממעשר (הובא שם בשם שו"ת נטע שורק דנסתפק בזה, ובשו"ת דברי שלום שכתב דאפשר).

נסיעה לצדיק

מותר לשלם ממעות מעשר לצורך נסיעה לצדיק, באופן שיודע בנפשו כי כוונתו בלתי לה' לבדו, ובענין שנותן מכספי מעשר גם למצוה ולא רק לעניים או שיפריש מקודם המעשר לצורך זה (שו"ת ערוגת הבושם ח"ד סי' ר"ב, והאריך שם בענין להתדבק בצדיק אמת, וכתב דהנסיון מעיד דהמתדבקין בצדיק אמת על מנת ללמוד דרכי ה', לא ישובו ריקם מבלי שיעשה אצלם רושם לטובה).

החולין" (ושם איירי לגבי נזיר שאינו רשאי להביא קרבנותיו ממעות מעשר שני, ומובא בדרכי משה יו"ד סי' רמ"ט).
ובשו"ת מהרי"ל (ח"א סי' נ"ו) כתב הטעם כיון שהמצוה חובה עליו לקיימה, ואם יקנה המצוה ממעשר, נמצא הרי זה פורע חובו מכספי מעשר (שם הביאו טעם זה לגבי איסור נתינת מתנות לאביונים ממעשר, ועדיין יש בזה אריכות בסי' רמ"ט ובשו"ת חת"ס סי' רל"א רל"ב).

למעשה

ד' מילים - אין לקנות ממעות מעשר שהם דברים שבחובה (שו"ת נחלת שבעה ח', לקט יושר, חיים וברכה אות קע"ח עפ"י הרמ"א הנ"ל, ושם האריכו דאפי' אם יכול לצאת באתרוג של אחר או של קהל ג"כ אינו יכול לקנותו, ובשו"ת מנח"י (ח"ח סי' פ"ב) האריך בזה).

ומי שמצבו דחוק ואין ביכולתו לקיים המצוה - יכול לקנות ממעות מעשר, בתנאי שיתנה ישתמש בכסף מעשר אף לדבר מצוה או שיתנה כן מכאן ולהבא (שו"ת מנח"י הנ"ל, עפ"י הרמ"א כיו"ד סי' רנ"א דפרנסת עצמו קודמת לפרנסת כל אדם, ואינו חייב ליתן צדקה עד שיהיה לו פרנסתו).

הידור מצוה - להוסיף ממעשר לצורך הידור מצוה, נחלקו הפוסקים, יש שכתבו דמותר לקנות אתרוג שחלק ההידור הוא ממעשר (לקט יושר), ויש שאסרו (שו"ת מהר"ם שיק יו"ד ר"ל, ערך ש"י תשו' ב', דעד שליש שמחויב להדר מדינא אין לשלם ממעשר).

כפרות - אין לקנות ממעשר (סי' תר"ה משנ"ב סק"ו בשם השל"ה הוועד).

ומסתבר דאחד שמעיקר דין היה שלוקח תרנגול אחד לכמה מבני ביתו, ורק להידור כדמובא בכף החיים דעפ"י האר"י ז"ל יש לקחת לכל אחד בנפרד, או בכדי לתמוך במוסד וכדו' ברצונו ליקח לכל אחד לחוד, אזי כפרה אחת יפריש מכספו והשאר ממעשר.

זוהלים ורועדים מיום בואך

[סליחות ליום ראשון]

לב מי לא יפחד פון די אנקומענדיגע ימי הדין וועט מען אונז אנשרייבן צו א יאר פון:
פרנסה בריווח? נחת פון די קינדער? געזונט פאר די משפחה? הרחבת הדעת? און אלעס גוט'ס?

דא האט איר די הייליגע הבטחה!

פאר ווער עס שטיצט אונזער הייליגן כולל עצי חיים צדקת רבי מאיר בעל הנס

...ואלאקא דמאיר יענינו בצירוף זכות אבותינו הק' מייסדי כוללנו להוושע בדבר ישועה ורחמים,

בבני בריכי, חיי אריכי, ומזוני ריחי, רב ברכות ושובע שמחות, חיי נחת, וכל טוב סלה

(לשון קדשו של מו"ר רבינו שליט"א במכתבו לטובת כוללנו הק')

דבר בעתו

לקט אמרי קודש מפי צדיקי וקדושי עליון,
בגודל קדושת הימים הבעל"ט וסגולתו

גדלות היום

פתוחים, והבורא יתברך כביכול קרוב אלינו, והיום הוא יום הראשון מימים האלו והרחמים הם יותר גדולים, וגדול הרעש בכל העולמות, שמצפים שבשנה זו כבר נפעל בתקיעותינו ובתפילותינו, נראה שלא להניח לעבור זו השעה בלא כלום ולא נצא ריקם ח"ו, והנה עכשיו מצות היום לפנינו, נפיל נא תחינתנו לפניו יתברך.

(דברי יואל)

ויש להסביר טעם הדבר בקריאת "היום" לראש השנה דייקא כי נודע שבכל יום ויום צריך האדם לידע שאין לו עוד רק זה היום שעומד בו עתה, כי מי יודע מה יולד יום, ואמרו ז"ל שוב יום אחד לפני מיתתך, וזה שאמר הכתוב וידעת היום שאם תדע שאין לך רק היום אז ממילא והשבות אל לבבך, והנה בכל יום ויום אין האדם משים אל לבו זאת כי עולם כמנהגו נוהג, אולם ביום הדין ראש השנה אשר מלך במשפט יעמיד ארץ, ויודע כל אחד ואחד אשר עתה דנין עליו כפי מעשיו בין לחיים, כי מי לא נפקד כהיום הזה, ולזה נקרא ראש השנה "היום" שכל העומד בו אינו מובטח רק ליומו, ולא ליום שלאחריו, והבן.

(קדושת יו"ט)

השני ימים של ר"ה יום א' שייך לתיקון שנה שעברה ויום ב' להבא, בכדי לכלול סופו בהתחלתו, ובהשני ימים יכולים לתקן שנה שעברה ושנה הבא עלינו.

(בית אהרן)

כמו שאדם נוהג בר"ה כך יתנהגו עמו כל השנה, והוא מורה גדול ביום הזה שהוא נעשה רושם על כל השנה ולכן אין לאדם בר"ה כי אם לבלות כל היום בתורה ובתפלה, והסביר ענין ר"ה, כמו שאדם רוצה לבנות בית אזי מצייר תחלה על הטבלא הבית צורתו עם חדריו וכו', ועל דרך זה הוא הבנין, כך הוא רשימו של ראש השנה על כל השנה.

(הרה"ק ר' פנחס מקורין זצ"ל)

ראש השנה הוא ראש של השנה כמו שאנו אומרים מה שנקרא ראש חודש ולא ראשון של חודש, שהוא הראש של החודש, ובתר רישא גופא אזיל לכן יכולין לזכות בראש השנה שיהי כל השנה טובה שנוכה בו להאור כי טוב.

(פרי צדיק)

אשרי מי שהוא זוכה לקדש ולטהר עצמו ומחשבותיו, ולהכין עצמו לקראת אלקינו בכל המ"ח שעות שבראש השנה, שבוה ימשוך קדושה ודביקות השם על כל השנה שיוכל להיות דבוק בנועם השם כל היום, וכל חלק מחלקי השעות שבראש השנה יתנו עוד וסעד לכל יום מימי השנה להמליך הבורא ברוך הוא.

(מאור ושמש)

מורי ורבותי, הנה עכשיו הוא עת רצון הגדול ביותר, כמו שאיתא דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב, ואמרו חכמינו ז"ל אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים שבימים אלו שערי רחמים

תפלות היום

שינה, וכל שכן דראוי לקום קודם אור היום מחמת חרדת אימת הדין, משום שאמרו רבותינו ז"ל דבשעה ראשונה מהיום הוא התחלת הג' שעות הראשונות,

בראש השנה נוהגין לקום קודם אור היום, משום שאמרו רבותינו ז"ל הישן בראש השנה מזליה גם כן ישן, ובוודאי הכוונה על שינת היום, כי בלילה הוא זמן

שבהן הקדוש ב"ה דן את כל העולם כולו, ואם ישן אז מראה בעצמו כאילו אינו חושש לדין שדנין אותו למעלה.

(אלף המגן)

על ידי מחשבות זרות נפסל התפלה ומשליכן במקום פסול המקודש, ואם מתפלל בר"ה בכוונה מעלה כל התפלות של כל השנה שחרית לשחרית ומנחה למנחה וכו'.

(תולדות יעקב יוסף)

העיקר הוא ביום הקדוש הבעל"ט הוא לראות לתקן הכל בתפלה כי בתפלה יש תיקון כל הענינים עניני הגוף ונפש לשפוף נפשו לפני ה', הרוצה יוכל להבין ולהרגיש כל המקומות, אך אין צורך לזה רק להתקשר ולכוין פירוש התיבה.

(בית אהרן)

ולכן אם שבראש השנה נוהגין להתפלל בקול זכרינו לחיים לא זה העיקר, כי אם לכוון בלב, ובחשאי בתחנונים ידבר בלב נשבר ויבקש רחמים שיושיע לו ה' שיתחרט בלבו על העבר, ויתקנו בתשובה שלימה לפניו יתברך, ואחר זה לפתוח פיו לבקש חיים וכל טוב על העתיד.

(ייתב פנים)

הנה נכנסנו ליום איום ונורא בו נדונים כל ברואי תבל, ואנו נגשים עכשיו אל התקיעות ותפלות מוסף, ואנו זקוקים לעורר רחמי שמים, שהרי בשמים דנים עתה על הכל על הכלליות ועל הפרטיות של כל העולם, ואין אתנו יודע עד מה על מה להתפלל, על כן עלינו להתחנן אל השם יתברך על זה גופא שישפיע לנו דעת, שנדע על מה להתפלל, ועל מה לבקש ושנוכל להתפלל כדבעי, שהרי הלבבות אטומים וזקוקים לסייעתא דשמיא, שהשם יתברך יהי עם אמרי פינו בעת תפלתנו, ויתקבלו אמרינו לרצון לפניו ונמצא חן בעיני השם יתברך.

(דברי יואל)

אתם נצבים היום בא למדנו הפסוק, האידן איפוא נוכל להמלט ולעמוד על נפשנו ביום הגדול והנורא, דא היום ראש השנה, כאשר יבואו בני האלקים

להתייצב על ה' מיימינים ומשמאילים, ואם כל אחד ואחד ילך וישיב לדרך לחנן ולחלות רק בעדו ובעד ביתו, האידן נזכה בדין בקום למשפט גבר בחקר אדם, אם יבוקר על כל פרט ופרט מעשה איש ופקודתו ועלילות מצעדי גבר, ועל זה אומר הכתוב אתם נצבים היום באיזה צד ואופן תזכו במשפט ותהיה נצבים וקיימים כפירוש רש"י, כלכם לפני ה' אלקיכם היינו באם כלנו נהפך פנינו נוכח פני ה', לשפוף שיח תחניתנו רק על הגלות שם הנכבד והנורא שיתגדל שמו במהרה בימינו, כי צדיק הוא ה' וראוי כי יבוא מועד עת קיבוץ גלויות, ואז יתפרדו ויבדלו כל המשטינים והמקטריגים, ראשיכם שבשיכם כל איש ישראל, היינו מי אשר רק שם ישראל יכונה אף אם אינו ראוי וכדאי לעצמו, עם כל זה הקדוש ברוך הוא בודאי כדאי שיתגדל ויתקדש שמו במהרה בימנו אמן.

(קדושת יו"ט)

זכרינו לחיים וכו' דקשה הזוהר צווח וכו' הב לך חיי וכו' ואידן יסדו אנשי כנסת הגדולה כן, והנראה לו, דאלו המתפללים על החיים רק למענו שרוצה בחיים, על אלו צווח הזוהר, מה שאין כן אם רוצה בדבקות השם יתברך, וזכרינו לחיים היינו הדבקות, כי נאמר ואתם הדבקים בה' וכו', אם כן אין חיות בלא דבקות, ואם כן זכרינו לחיים, היינו שנהיה דבוקים בך שהוא החיות האמיתי, והבן.

(ישמח משה)

ק"ו זל"ה הישמח משה היה מרגלא בפומי' להסביר ולתאר, איך שבכל שנה ושנה ביום הזה באים למעלה כל שרי האומות, כל אחד ואחד לבקש על עצמו ועל מדינתו, ובתוכם בא גם המלך המשיח ואף גם הוא שואל ומבקש מתי יגיע זמני לילך לגאול את ישראל עם קדושו, ושרי האומות אומרים לו למה אתה בא, הלא הנך רואה שבכל שנה ושנה אתה יוצא בפחי נפש ובלא כלום, והוא בעיניהם ללעג ולקלס, ואם אומרים ה"ו למלך המשיח שעדיין לא הגיע זמנו, אז הוא יוצא בחרפות ובבושות, וכל שרי האומות כולם שוחקים ממנו ומלעיגים עליו, ואי אפשר לצייר את ההרגש שלו, וכמה קשה הוא בזיונו אחר שהוא בוכה ומבקש ומתחנן ומפיל תחנון לפני הבורא כל העולמים, ועד מתי נהי עוד בגלות המר והנמחר הזה, ומתי יגיע גם זמני כמו שמגיע לשאר שרי האומות, אם אח"כ אומרים לו בעוה"ר שעוד לא בא זמנו.

הקדושה, וכנסת ישראל אשר יושבת בגלות בעוה"ר, וירחם עלינו בישועה כללית, שלא נצא עוד מיום הדין בצער ובחרפה כמו בכל שנה ושנה.

(ברך משה)

כבר נתבאר לעיל שעת מוכשר ביותר הוא ביום שני של ר"ה, כי אז דינא רפא, ונכון ביותר להתפלל לפניו יתברך, ולעורר את רחמיו וחסדיו עלינו לגאלינו במהרה מגלות המר הזה וירחם על קרן התורה וקרן ישראל.

(קדושת יו"ט)

הדרך הנכון לכל אדם להתפלל ביום ראשון דר"ה עיקר על תיקון הנשמה ועל עסקי עבודת השם יתברך שזה פנימית העולמי וביום השני להתפלל על צרכי בני חיי ומוזני ולהשפיע לכל ישראל.

(עבודת ישראל)

להבין הטעם מפני מה נקרא ר"ה יום הזכרון כי ר"ה הוא ב' ימים ביום א' דינא קשיא, וביום ב' דינא רפא, ומפני כן ביום א' עיקר להתפלל עבור כבוד הבורא על צער גלות השכינה כנזכר לעיל, אך ביום ב' צריך כל אחד מבני ישראל לזכור כללות ישראל לעורר רחמים עליהם להשפיע להם כל טוב וחסד, וזה שכתב אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב בספר זכרון לפניו וכו', ומכל שכן מי שהוא זוכר את חבירו בתפילתו בוודאי זה רצונו של הקב"ה, לכן ר"ה נקרא יום הזכרון שמחויב כל אחד ואחד להתפלל על חבירו.

(תפארת שלמה)

אמנם הנה אף אם לבזיון הזה כבר הורגל המלך המשיח בעוה"ר, שאומרים לו כן בכל השנים ומלעגים עליו, מ"מ עכשיו בדורינו אלה גדולה חרפתו, דלא די שלא בא זמנו, אדרבה נעשה עוד הס"מ השולט והמשפיע על ארצינו הק' באלו השנים האחרונות, וכמבואר אצלנו מדברי הב"ח דא"י אינה נתונה תחת שום שר ומושל, וחלילה ע"י העונות גורמים לסילוק שכינתו ית', ונעשה הס"מ המשפיע שם, יעיי"ש, ובאלו השנים האחרונות נסתלקה משם שכינתו יתברך בעוה"ר, ואם גם עכשיו יאמרו להמלך המשיח שחלילה עדיין לא הגיע זמנו עבור עונותינו הרבים, אזי עוד נתוספה וגדולה חרפתו שגם הס"מ לועג ממנו, כי הוא נעשה המושל בארה"ק, על כן נתעורר נא ונשפוך לבבינו לפני אל חי, ונפיל תחנה לפניו יתברך שמו, שבמהרה יתבטל ממשלת הרשעה שבארה"ק ע"י מלך המשיח.

(דברי יואל)

ובעמדנו כעת ביום הקדוש והנורא הזה, אשר דנינו בו בשמים על הכלליות ועל הפרטיות, מוטל עלינו להתחזק ולהתעורר שלא להניח לעבור ח"ו זמנים יקרים כאלו בלא כלום, כי עלינו לדעת מה שדרשו חכמינו ז"ל דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב שבעשרה ימים שבין ר"ה ויום הכיפורים, הוא עת רצון וזמן תפלה, ועל כן בואו ונקרא על ה' בחזקה, ואזי יעזור לנו הקב"ה שיתעוררו עלינו רחמיו המרובים, ויעזור לנו השי"ת שיהיה שנה הזאת הבא לקראתינו שנת קבול תפלות, שיוושע כל אחד בכל הישועות הנצרכות לו, אבל מהעיקר ג"כ אין לנו לשכוח לבקש ולהתחנן לפני הקב"ה, שישמע הקב"ה ויראה בצער גדול של השכינה

פסוקי דזמרה

יקובל התוספות בלתי העיקר, ובדרושים של הרב ר' בער זלה"ה בהכתובים יש שם דרוש ארוך על גנות האנשים האלו, ואתה ידעת זה מעיקרא מעצמך ממנהג הקדוש מו"ה מנחם מענדל זלה"ה מפרעמישלאן שעשה העיקר עיקר בפרט ביום נורא כזה צריך לשום נפשו בכפו לכוונת התיבות ואותיות כידוע, ובה מעלים התפילות הפסולות של כל השנה.

(יושר דברי אמת)

צריך אני לעוררך ולהזכירך ולהזהירך, אף שכבר ידוע הוא לך אבל להזכיר אני צריך, בענין התפלות של ראש השנה ויום הכפורים שהעולם אומרים אותם באמת בהתעוררות גדול, אך עיקר מגמתם שהם מתעוררים הוא בפיזיים ותפלות החדשות הנאמרים במחזור, אבל התפלות הסדורה בפסוקי דזמרה וקרבנות וקריאת שמע ותפלה הם אומרים במרוצה כמו בכל השנה, ואינם יודעים כי זה העיקר, וזה התוספות, ולא

שמונה עשרה

בתפלותינו ותמלוך אתה ד' מהרה לבדך, מלך על כל העולם כולו בכבודך, שאי אפשר לעמוד בתפלה הזאת בלי מסירת נפש, כי כן מבואר בגמרא כי שעה אחת קודם תחיית המתים ישוב האדם לעפרו ע"ש, הנה בעל כרחך כשיגיע במהרה העת שימלך ד' לבדו ביום ההוא הנה צריך האדם לשוב אל עפרו תחלה ואחר כך יתנער מעפר כמבואר, לכך הנה בתפלה זאת צריך לקבל עליו מסירת נפש בלב שלם, אך שיתגדל ויתקדש שמו בעולם במהרה, ועל זה הוא שאמר דוד המלך ע"ה, כלתה לתשועתך נפשי אליך ד' נפשי אשא, ובה פירוש לכל חי רצון, שיהי מוסכם בלב האדם ברצון גמור למסור כל חיותו במסירת נפש עבור כבודו יתברך שמו.

(תפארת שלמה)

כאשר מבקשין מלך על כל העולם צריך להיות עיקר הבקשה על עצמינו, שכל אדם מישראל נקרא עולם בפני עצמו, וכפי מה שמקבלים על עצמינו כך נצמח מזה הארה לכל העולם, ולכן כמו כן על ידי הרשעים מרגישין הצדיקים שאינם יכולים לקבל על עצמן בשלימות ולכן מבקשין מלך וכו' ודוק ותבין.

(שפת אמת)

הנה הימים האלה נקראים ימי הרצון, הוא בשביל שבימים הקדושים האלו נתעורר רצון השם יתברך לעם סגולתו, ונתן דעת ותשוקה בקרבם להלהיב לבם לעבודת יתברך שמו, כמו שכתוב פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון, ולהבין פ"י לכל חי, דהנה כל איש ישראל מחויב למסור נפשו וכל חיותו לעבודת השם יתברך ברוך הוא ועל קידוש שמו יתברך, ובפרט ברה"ה

דמעות

שחביבה לפניו מאוד מאוד יותר מכל סגולת מלכים אשר לו וכל חפצים לא ישוו בהן והוא אינו מצויה רק במדינתכם, והמביא לפניו המשקה הזה לא ימנע שאלתו ממנו שכל אשר ישאל יעשה כחפצו. בן ישתדלו בכל כוחכם להביא לפניו המשקה ואל תמעיטו רק כל מה באפשרי תרבו מאוד כפי פשעכם, רק תראו שלא תביאו אליו בכלים מכוערים רק בכלים יפים שדרכו להשתמש בהן, וכל א' יתן בצנצנת חתום בחומתו כדי שיכיר בפרטיות כל אחד ובצירוף הוא חשוב מאוד וגם אני נותן את צנצנת שלי בידכם ואז בשעת שתביאו המשקה הזה תתראו לפניו החרטה הגדולה והגמורה על כל פשעכם שפשעתם לנגדו ותבקשו מחילה בלב שלם ותקבלו מעתה מלכותו עליכם ואדנותו שתעבדו אותו מעתה בלב שלם ובוודאי ימחול לכם ויקבל אתכם בשמחה ובכבוד גדול ותקבלו נבזבזין סגיאין ישיש עליכם לשוב אך זה תעשו לי באם שישאלכם המלך מנין אתם יודעים הדבר החביב אצלי כ"כ תאמרו אחד מבני פלטרין שלך הנדחה מחמת פשעו הוא גילה לנו והזהיר אותנו מאוד על זה וגם הוא השתדל להביא מן המשקה ההוא אך מה הוא ומה השתדלותו כי איש אחד הוא ואנחנו הרבים ובצירוף הוא ראוי לעלות לפני מלך כמוהו ונתן גם את שלו בתוכינו, ויאמר המלך יכנס גם הוא לשלום וכן

קול ברמה נשמע, אם אותו קול שופר שנשמע ברמה עולה בבכי תמרורים בתשובה ומעשים טובים, אז רחל מבכה על בניה והשם יתברך מבטיח לה, ושוב בנים לגבולם, על גאולתינו ועל פדות נפשינו לחדש עלינו שנה טובה.

(מראה יחזקאל)

האר"י ז"ל היה נוהג לבכות בראש השנה וביוד"כ ומי שאינו בוכה בימים אלו אין נשמתו שלימה, ומי שמתעורר בבכיה גדולה מאליו, באותה שעה דן אותו בבית דין של מעלה ונפשו מרגשת, ולזה באה לו הבכיה.

(אור צדיקים)

משל למדינה שהיו חייבים מאוד למלך וגזר עליהם גזירות רעות משונות, אשר לכל השומע תצילנה אזינו, והנה היו ברעה ובחרפה ויחשבהו מחשבות ותחבולות, ועשתונות משתנות לפייס את המלך ולא יכולו והיו בצרה גדולה, והנה באחד מעבדי המלך אשר הי' רגיל בבתי גניז ויודע מהותו ואיכותו ונסרד ג"כ ונדחה מחמת מרדו ואמר להו דעו שאני שר המשקים של המלך שיודע אני ומכיר באיכותו ומהותו כי אין דבר חשוב לפניו, כסף וזהב כעפר לפניו, רק משקה אחד יש

אצלנו, ואיתא שביום הדין הזה הקדוש ברוך הוא בכבודו מקדים לבתי כנסיות לשמוע תפלות מלבנות באות, ומה אנו עושים אנו בורחים כלנו לבית הכנסת במקום אשר אבינו שם, ועל זה אמר הנביא דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב, הנה העת יאתה לבכות ולהתחנן לפניו, הואיל והוא אצלנו ודאי ישמע תפלתנו וירחם עלינו הנה העת לספר לפניו תלאותינו, הנה העת לפייסו על כל מה שעשינו, ובמה מפיסין אותו הנה השי"ת נקרא מלך מתרצה בדמעות שיכולין לפייסו בדמעות אין אנו יכולין לפייסו בדבר אחר רק בדמעות. (ערבי נחל)

הוי. והנמשל מובן, המשקה הוא דמעות שנאמר ותשקמו בדמעות שליש ודמעות של ישראל חביבים לפני הקב"ה מן הכל וסופרן ומניחן בבית גניזו מלך מתרצה בדמעות.

(ישמח משה)

ונקבל עלינו עול מלכותו יתברך באמת ונתפלל לפניו בדמעות אמיתיות, כי בדמעה אחת אמיתית של יהודי יכולים להביא הגאולה.

(דברי יואל)

והנה ביום הדין הקדוש ברוך הוא בעצמו הוא

תקיעת שופר

פונה אלי בקירות לבו, ולכן אע"פ שתוקעין הרי הוא בכלל שנה שאין תוקעין בתחלה ח"ו מריעין לה בסופה. (ערבי נחל)

מצות התפלה לדעת הרמב"ם ז"ל הוא פעם אחת בשנה ובוודאי העיקר בראש השנה שמצוה הוא בקול שופר הרומו להצעקה מפנימיות הלב והוא עיקר התפלה.

(תורת אמת)

הנה יש להקשות דאם כך הוא דעל ידי תקיעת שופר מסלק הדין לגמרי מעל בני ישראל ונשאר כולו רחמים, אם כן תמיד ראוי להיות כתיבה טובה, ומהיכן נצמח שנה רעה, שנה שעברה השם ישמרנו עוד משנה רעה כזו, וגם משיח צדקינו למה לא בא כיון שנסתלק הדין לגמרי, רק התירוץ מובן מאליו כי קול השופר אינו פועל רק כשיש תשובה עמו, דאם לא כן לא מקרי קול שופר, כמו שביארנו במקום אחר דשופר היינו שפרו מעשיכם.

(ישמח משה)

וכעת שאנו הולכים לתקיעת שופר "לאמיר נישט פאפאטשקען די פאר מינוט, אין די פאר מינוט ווענדט זיך אלעס", נעורר נא רחמי שמים שיהיה כבר סוף וקץ לכל צרות ישראל, ומלך המשיח יצא השנה בשמחה וטוב לב ובוה יהיו נכללים כל הישועות.

(ברך משה)

באמת כשישראל עושין תשובה בר"ה, ובפרט בעת תקיעת שופר מביאים על ידי השופר אורות עליונים עד שמאיר להם בכל השנה.

(בית אהרן)

לכן צריך האדם לשום אל לבו בעת תקיעת שופר לתקן המעוות ולקבץ הנדחין, כמבואר בספרים הקדושים שאותן ניצוצין הקדושים ונשמות דאזלין ערסלאין, באים לבית הכנסת למען להעלותן, ועתה זכרו מה שהיה ומה שנעשה זה כמה שנים, גודל הלחץ זה הדחק אשר מצאתנו, ובשגם מפני חטאינו זה גלינו מארצינו וכו', אמנם לתקן הדבר ולהסיר דין להמתין ברחמים הרפואה לזה הוא מצוה לשמוע קול שופר ולשוב בתשובה כמבואר בספרים.

(ייטב פנים)

ועיקר מצות תקיעת שופר הוא, אם יש תשובה, שעל ידי זה משברים כל הקליפות והמקטריגים, וכמו שכתב האר"י ז"ל להתוודות בלחש בעת התקיעות שאז השטן מעורבב ואין התקועה מזיק, משא"כ שופר בלא תשובה אין מועיל כלל והלואי שלא יקלקל, שהוא כמזמין המלך לביתו ויוצא בעצמו לחוץ ומניח המלך לבדו, הלא יכעוס המלך מדוע באתי ואין איש, ככה ע"י מצות עשה של תקיעות שופר ממשיכים להשראת השכינה ואם לבו אין שם לשים לבו לתשובה הרי הוא מניח המלך לבדו ח"ו כי הלב הוא עיקר האדם, הלא ח"ו יאמר הקב"ה מדוע באתי אליכם ואין איש מכם

וגם צריך להיות בהכנעה גדולה ובבכיה ובחרדה וזולת זו אין מועיל, לזה אמר הנביא אפילו אם יתקע שופר בעיר, רק והעם לא יחרדו, אזי הוא כלא תקעו כלל ומריעין ח"ו, ועתה אחינו בני"י יש לנו לחרוד מזה עצמו ולקונן ולילל מה יהיה התכלית, עד מתי לא תרחם את ערי יהודה וירושלים אשר זעמת זה כמה שנים, ועל מי יש לנו להשען פנינו לימין ואין עוזר לשמאל ואין סומך וח"ו אבדה תקותינו, כי כל התקוה שלנו הוא על האבן טוב הלזה הוא המצוה של תקיעת שופר ואם לא נעשה זאת כראוי ח"ו אין תרופה, לכן אנשי לבב שמעו ותחי נפשכם להתעורר בעת התקיעות שופר בבכיה ובתשובה בעזיבת החטא ובחרטה ובידוי כמו שכתב האר"י ז"ל שבעת התקיעות יתוודה כל האדם בלחש, ואזי אנו מובטחים לשבח החומה ויפיע אור כבוד ה' עלינו ואז נצחק לפני אבינו שבשמים וכמרו רחמיו עלינו ויגאלנו.

(ערבי נחל)

לפרשא חובי בשתיקה ובבכיה בין התקיעות של תשר"ת תש"ת תר"ת, ואין כה ביד שום בית דין לסלות, אלא קודשא בריך הוא יאמר סלחתי בפומא קדישא, לכך בהכרח שמתודה דן ליה הקדוש ברוך הוא בעצמו ומחיל ואומר סלחתי.

(וזה"ק)

כי בהגיע הימים האלו, יש קליפות ר"ל אשר הם מטמטמין לבות בני אדם, וכמ"ש האריז"ל כי מי שאינו בוכה בימים האלו בידוע שאין נשמתו מתקנת והוא מלא עונות, והן הן המחיצה של ברזל המפסקת, אכן אבן טוב יש בדינו מאוצרות אבינו ממעמד הר סיני שאז היו כל האוצרות בדינו, ונשאר אצלינו אבן טוב אשר סגולתו לשבר החומה הלזו, והאבן הטוב הלזה הוא תקיעת שופר אשר סגולתו לשבר החומה, אך אנו עושים זאת מידי שנה בשנה ואין מועיל ואין קץ ותכלית לגלותינו, הטעם לפי שאין עושין כפי הצורך,

כוונת התקיעה

טעם פשוט על מצות תקיעת שופר, יש לומר שהוא לזכר ולהזכיר את האדם אשר בו ביום ההוא בר"ה נעשה ונברא כידוע, והוא על פי המבואר בזהר הקדוש על ויפח באפיו וכו' שכביכול הנופח מעצמו נופח וכו' ולכן תמצא ביום ההוא שנברא לנפוח בהבל פיו דייקא כדי להזכירו מאן דנפח באפיו נשמת חיים ברוך הוא וברוך שמו, ועל ידי זה יתעורר לתשובה ולהשיב מעשיו.

(צבי לצדיק)

במצות תקיעות שופר תקנו חז"ל להאריך בתקיעות שופר, ולתקוע שתי פעמים בתקיעות דמיושב ותקיעות דמעומד, ולא חששו שע"י השחיות יתערבו מחשבת בלתי רצויות, והטעם יש לומר על פי מה שכתוב הרמב"ם אף על פי שתקיעות שופר בר"ה גזירות הכתוב רמז יש בו, כלומר עורו ישנים משנתכם, וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם, ויעזוב כל אחד מכם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה, עכ"ל, הרי שסגולת השופר לעורר את לבב ישראל לזכור את בוראם ולעזוב מחשבות לא טובות, ובכן מטעם זה לא חששו חז"ל במצוה זו לעשותה בלי שהיות, דאדרבה כל כמה שיאריכו בתקיעות יותר יחרד לבם מאימת הדין ויעזבו המחשבות לא טובות.

(ברך משה)

אמר אדוני מורי ורבי הרב הקדוש רבינו אלימלך זצוק"ל, על הגמרא למה תוקעין רחמנא אמר תקעו ופירש הוא ז"ל שהגמרא מקשה למה תוקעין כלומר מה היא הכוונה של התקיעות ותיירץ רחמנא אמר תקעו פירש שזאת תהיה עיקר הכוונה לעשות רצון הבורא ברוך הוא, ועל ידי תקיעתנו לעשות רצון הבורא ב"ה אנו ממתיקין הגבורות ונהפכו לרחמים.

(סאור וטשט)

והנה ידוע כי בשופר יש טעמים הרבה למה תוקעין, ועוד איתא טעמים ע"פ סוד וגם כוונת נעלמות שצריך לכוון ולייחד ע"י התקיעות, אבל עכ"ז העיקר לעשות כאשר צוה השי"ת כי הוא היודע מקומה וערכה ושעתה וזהו יותר מכל הכוונת אשר ביד השכל אנושי להשיג.

(עצי חיים)

עיקר כוונת השופר על דרך הקרא, לבי חלל בקרבי, להזכיר את האדם להתגבר עצמו על יצר הרע עד שיהיה חלל בקרבו בלי פתיות היצר כלל, על כן השופר הוא דבר חלל, ולזה תוקעין מאה קולות העולה ל"ב עם חל"ל ותיבת בקרב"י עולה מטטרו"ן המוליד מאה קולות למעלה.

(אמרי נועם)

אז הוא אומר וודאי זהו שיפורא דיתקע בשופר גדול, ומטא זימנא להתבלע, ומתערבב וכו', כי מזה יש לו שפיר על מה להתייירא. על כל פנים היוצא לנו מכל זה, דביום הקדוש הזה שאנו עומדים בו יש לנו עוד איזה מינוטען קצרים להכין עצמינו לקיים מצות תקי"ש, נתעורר כולנו ביחד להשים על הלב לשוב בתשובה שלימה ואמיתית לפני יתברך שמו, ואף שאין מזכירין חסאים בר"ה, אף על פי כן כל אחד יודע נגעי לבבו מה שצריך לקבל על עצמו לשוב ולתקן את מעשיו במחשבה בדיבור ובמעשה, כי צריכים להאמין באמונה שלימה מה שאמרו חז"ל אין יסורים בלא חסא, והתשובה ומעשים טובים הם כתריס בפני הפורעניות, ועל ידי תשובה אמיתית יכולים להתהפך ברגע אחד להיות נחשב כצדיק גמור כידוע מ"ש חז"ל דהמקדש את אשה על מנת שאני צדיק גמור אפילו רשע גמור מקודשת, שמה הרזה תשובה בלבו, ועל ידי זה יהי כח לכוון בתקיעות דמעימד לבקש ולהתחנן עבור כבוד שמו ית' ובזכות זה נזכה שימלא הקב"ה עלינו רחמים, וירחם עלינו ויהפוך עלינו מדה"ד לרחמים.

(טהר"ם ט"ב)

י"ל דתקיעות דמיושב נתקנו בעיקר שכל יחיד ויחיד יכוון בהם על עצמו, לשוב בתשובה שלימה על כל החסאים ועוונות ופשעים שעשה, ואף שאין מזכירים בר"ה את החסאים בפה, אעפ"כ צריכין להתוודות בלחש בשעת תקיעות שופר בינו לבין עצמו, ולשוב בתשובה שלימה, ואח"כ נתקנו התקיעות דמעומד, אצל מלכיות זכרונות ושפרות, לכוון בו על ישועה כללית, למען כבוד שמים שהקדוש ב"ה למענו יעשה, ולמען כבודו יתברך שמו המחולל בעונותינו הרבים ושיהא בקשתנו למען כבוד יתברך שמו, אז אין פגע רע וקטרוג כנ"ל וזהו אמרו לפני בר"ה מלכיות היינו לכבודו של השי"ת, כדי שתמליכנו עליכם, שעיקר בקשת ישראל יהיה בר"ה עבור מלכיות שמים, ואז יעלה זכרונכם לפני לטובה, ובמה בשופר, אשר אנו תוקעין למענו ית"ש. ובזה יש לפרש דברי הגמרא אמר ר' יצחק למה תוקעין בר"ה וכו' כדי לערבב השטן, ופירשו התוס' דזימנא חדא בהיל ולא בהיל, כי פעם הראשון הוי התקיעות עבור כל אחד ואחד לעצמו, ובזה אינו מתיירא כל כך, אבל כד שמע תניין היינו התקיעות השניות, שתקנו עבור ישועות הקב"ה, והתגלות כבוד שמים, שעל זה אין שייך שיהי קטרוג,

סגולת השופר

פירא ראש וילענה הכוונה אפילו מי שנפל כל כך לסטרא אחרא אף על פי כן השופר יכול לעלות אותו.

(אהל שלמה)

ויהי קול השופר הולך וחזק מאד פירוש על ידי השופר זוכה האדם להיות בחינת הולך, כמו שכתוב אשרי כל ירא ה' ההולך בדרכיו, וזה הולך וחזק מאד שיהי לו התחזקות לעמוד נגד היצר.

(תפארת שלמה)

וכן הוא בר"ה בכל שנה ושנה שע"י התקיעות שישיראל תוקעין ביום הזה נעשה רעש גדול בשמים שהתקיעות של השנים הקודמים מתגברים לעלות, וכל כמה שהזמן מתאחר מתרבים כח התקיעות ביותר בהצטרפם אל התקיעות של שנים הקודמים ונעשה הרעש יותר גדול בכל העולמות ומצפים שבשנה זו יעלו כל התקיעות והתפילות ונושע בגאולה שלימה.

(דברי יואל)

והנה סולם מוצב ארצה, כי סול"ם גמטריא צום, קול, ממון, כל אחד גימטריא סול"ם מוצב ארצה, ועל ידי הקול שופר יוכל לעלות התפילות מארצה להיות וראשו מגיע השמימה, והבן.

(תורת חיים)

הכח של תקיעות ראש השנה להשפיע ולקרב כל התפילות שיעלו למעלה לרצון מראשית השנה עד אחרית שנה.

(תפארת שלמה)

נודע ענין השופר הוא לתקן הברית הקדוש ולהעלות הניצוצין הקדושים שיצאו לבטלה רח"ל ועל ידי שמייעת קול שופר יכופר ויתעלה הכל.

(דעת משה)

באלו ימים הוא עת רצון ובפרט בראש השנה שאנו תוקעים בשופר ושמעתי בשם הרב היהודי זצלה"ה מפרשיסחא שאמר שר"ת שופר הוא שורש

תפלת מוסף

לפני לטובה, ונמצא כל עצמו יתברך דורש טובתינו להטיב לנו באחריתנו.

(אור המאיר)

אמרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני, ולכאורה מה היום מיומים הלא בכל יום אנו אומרים ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך לעולם ועד, אמנם זה הכה שלנו בכל ימי השנה להמליכו יתברך נובע ממקור ראשית השנה, על ידי שהוא יתברך זיכה אותנו במצות עשה לומר לפניו מלכיות כדי שתמליכוני עליכם, והיינו שעל ידי זה יהיה לנו הכה בעצמינו להמליכו עלינו תמיד.

(תורת אמת)

מאמר חכמינו זכרונם לברכה אמרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני עליכם, ר"ל כי אין זה מספיק שהאדם יאמר בפיו המלכיות, אלא שיאמר ויחזרו כל כך עד שתמליכוני עליכם ממש, עד שכל עצמותיו תאמרנה.

(תורת אבות)

וזהו שסדרו לנו רבותינו זכרונם לברכה מלכיות זכרונות שופרות מלכיות הוא נגד עולם הדיבור שפגם בו, וזכרונות הוא נגד עולם המחשבה, ושופרות הוא מחשבה, לתקן הפגם בענינים הדקים גם כן.

(שארי' ישראל)

ונתנה תוקף שבמוסף ר"ה אמר שיש בו כל כוונת תקיעת שופר.

(מדרש פנחס)

ואמר הקב"ה, אמרו לפני מלכיות זכרונות ושופרות בראש השנה מלכיות כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שתבוא זכרונכם לפני לטובה, ובמה בשופר, ולכאורה שתי תיבות לפני וכדי מיותר, ומהראוי לומר אמרו מלכיות שתמליכוני עליכם, אמנם נאמרו לרמוז דברים נפלאים כי תיבת כדי משמעו לשון די והכוונה אמרו לפני כל כך פסוקים מלכיות עד שיחיה די בדיבורים אלו להמשיך מלכותי עליכם לייחד עליכם המלוכה, כנזכר אשר עיקר מגמתינו וכוונתינו עתה בראש השנה סוד הנסירה וכו', ולזה העמיקו במאמרם, אמרו לפני כל כך פסוקי מלכות במדה ומשקל והכונת הלב, שהיא די בפסוקים להמליכוני עליכם שתבנה ותכונן עשרה פרקין של קומת המלכות לבא פנים אל פנים, וזהו הרמז במלת לפני דייקא להביאה לבחינת הפנים, וכן הכוונה בזכרונות כדי לשון בפסוקי זכרונם שתבא זכרונכם לפני דייקא לטובה. ומכאן תוכחת מגולה על רבות בני עמינו כשמאריכים בתפילה בראש השנה אזי כמשא כבד יחשבו להם ואין לך חיד מתוק מזה שהאדון ה' צבאות ביקש כזאת מידינו לאמר לפניו מלכיות וזכרונות כנזכר כדי שתבוא זכרונכם

סגולת היום

סגולה והבטחה לבני ומוזני, מאדמו"ר הגה"צ הק' בעל קדושת יו"ט ז"ע שמעתי ממנו בדרוש שדרש קודם התקיעות בנוכחות כמה אלפים אנשים והרעיש עולם על המאדעס הארורים שנשים הולכות בשערות, ושערות צדדית הנקרא ביי"א האר ועל מה שלובשים בגדים עם מאדעס כגון כובע על הראש ומתוך דבריו החוצבים להבות אש ביקש מהאנשים שעמדו שם שיפרסמו על העתונות בשמו הק' "שהוא מבטיח לכל מי שימנע המאדעס הנ"ל, מתוך ביתו יוושע בבנים ובפרנסה, עכ"ל"ק.

(זכרון יעקב יוסף)

בראש השנה שאז נברא העולם הוא עת פקידת עקריות.

(ורע קודש)

ביום הזה בוודאי מתעורר כל מיני שפע להשפיע בני חיי ומוזני כאשר היה נשפע בראשית הבריאה ביום זה חיי, נאמר כיום זה ויפה באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה, ובני נשפע גם כן הכה המוליד במאמר פרו ורבו וכאשר היו מיד בפועל כידוע, ומוזני הוכן לו עוד במאמר תדשא הארץ.

(תורת אמת)

עשרת ימי תשובה

הטעם שעשי"ת הם אחרי ר"ה, כי בר"ה הכל עושין תשובה אבל היא עדיין במחשבה, וצריך שתהיה התשובה במעשה שזה לא יתכן בר"ה שהוא יו"ט וזה מתקנין בעשי"ת שהם ימי חול.

(אבני נזר)

מבואר בסידור האריז"ל שבכל יום דעשי"ת יכולין לתקן בכל יום ויום מה שפגם כל ימיו ביום זה עכ"ד, והנה לפי זה הי' די שבעה ימי תשובה נגד שבעה ימי השבוע, ויש לומר דהנה בר"ה העיקר להמליך הבוית"ש דאז אין לחשוב בחטאים רק דצריכים להעשות עצמו כקטן שנולד ולהמליך הבוית"ש ולאחר שהמלכנו הבורא יתברך שמו ניתן לנו שבעה ימי תשובה להתחיל לפשפש בכל מעשינו מיום הולדנו ולתקנם, וביום הכיפורים לבא כולו נקי.

(דברי יחזקאל)

וכתוב בספרים שהפרש יש בין עשרת ימי תשובה לשאר הימים לענין תשובה ותפלה כהפרש האור מן החושך ויפה שעה בתשובה ומעשים טובים בימים האלו מימים שלמים בשאר הימים אשר על כן ראוי לחוש על כל רגע של ימים אלו שלא לאבדו.

(פלא יועץ)

בעשרת ימי תשובה יתבודד אדם ויפנה עצמו מעסקי העולם שהימים האלה הם ימי דין ואם מלך בשר ודם היה קורא אותו לדין כיצד היה עומד באימה וביראה ולפשפש במעשיו כן יעשה בימים האלו ואני אומר שלא יעסוק במלאכה בכל יום מאותם הימים אלא מה שיספיק לו בצמצום כי ימים אלו מקודשים שיום טוב לפנייהם ולאחריהם והם כמו חולו של מועד, וכבר ידעת כי הם רומזים במקום התשובה העליונה לכן יעסוק ברוב היום בתורה ובתשובה.

(רבינו יונה)

לכך העשי"ת המה בזמן בריאת העולם להורות כי ע"י התשובה האדם נעשה בריה חדשה כמבואר ברמב"ם, שאצל בע"ת הוא שינוי השם כי אחר התשובה הוא איננו החוטא רק אחר.

(חסד לאברהם)

הרמב"ם כתב אף על פי שהתשובה והצעקה יפה לעולם, בעשרה ימים שבין ר"ה ויוה"כ היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד, שנאמר דרשו ה' וברבים כל זמן שעושין תשובה וצעקה נענין, מן המדרש זה מוכח דאף לרבים יש חילוק שנתקבלה יותר בעשרה ימים, שהוא עת רצון שערי שמים פתוחין, וגם משמע מזה שכתוב ואדון אתכם לכף זכות משמע אף אם התשובה לא הי' כדבעי, אף על פי כן אדון אתכם לכף זכות, והוא למשל בעוה"ז אם אחד חטא למלך בשר ודם ואח"כ יש לו חרטה, ואף שמפיס למלך עד שימחול אעפ"כ יש לו צער וחושש שמא לא ימחול בלב שלם, שמא נשאר בלבו שום טינא ומחפש עת שיהי' עת רצון אצל המלך דהיינו שהמלך יעשה חתונה לבנו ואז המלך בשמחה גדולה ויכולין לפעול אצלו מה שאחד צריך, ואז מחמת שמחה יהי' מוחל לכל האסורין בתפיסה בדרך העולם, ע"כ זה שיש לו חרטה גדולה מצפה שיזדמן לו עת כזאת, ואם יזדמן עת רצון אצל מלך הוא בשמחה גדולה, ומשמר הזמן לכנס למלך מחמת שהוא עת רצון שאז ימחול המלך בלב שלם, ואם לא ישמור זה הזמן לכנס למלך אז סימן שאין לו חרטה גמורה ובפעם ראשונה שהי' מפייס למלך הי' רק להיות יוצא ואין דאגה שלו שימחול לו המלך ברצון גדול, כך כל שכן אם אדם חוטא, ואף אם עושה תשובה אין אדם מבין על עצמו אם הי' התשובה כדבעי, ואף שכתב רמב"ם כל זמן שציבור צועקין בלב שלם, וכי יכול להיות מבין אדם אם הוא בלב שלם, והשי"ת יודע מה שבלב אדם שאינו בלב שלם, על כרחך שצריך לצפות ולשמר העת עשי"ת שהוא עת רצון גדול ושערי שמים פתוחין, והשי"ת רוצה מאד שיעשה אדם תשובה, ואז ידין השי"ת את אדם לכף זכות, על כן צריך האדם לשמור בין ציבור ובין יחיד, זמן עשרה ימים לעשות תשובה, והא השב צריך כל השנה לעשות תשובה, כש"כ וכש"כ שצריך לשמור הזמן העת רצון שמבין שבאותו זמן יכול לפעול יותר מכל השנה שהוא עת רצון יותר, וגם שהוא ימים נוראים וצריך להיות שוכב על אדם יראה גדולה בזמנים הללו, ואם אדם אין משגיח על זה נראה שאין לו חרטה גמורה, וזה שעשה באמצע השנה תשובה היא בחיצוניות הלב ולא בפנימיות הלב כלל ודו"ק.

(בכורתי אבי"ב)

דברות קודש

מאת כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

בימי ראש השנה שנת תשע"א לפ"ק

ליל א' דראש השנה

(הו"מ סימן ז) כרבי עקיבא דאין עד נעשה דיין בדיני נפשות אפילו בראה ביום אפילו לא העיד, מטעם דלא חזו ליה זכותא. ואשר על כן המלאכים הקדושים דלא מצי חזו לן זכותא, שאין להם שום השגה בנסיגות בני אדם, אינן נעשין דינים לדון אותנו במשפט של מעלה, דלא שייך לומר ושפטו העדה והצילו העדה, אלא הקב"ה היודע יצרנו ויכול להמליץ יושר בעדינו, הוא בלבדו דן אותנו. (ועיין בייט"פ שוב אשיב אות יג).

ובזה יש לפרש מאמר המדרש (ילקוט שמות רמז קעג) כשראה משה את רבי עקיבא יושב ודורש אמר שלח נא ביד תשלח, דאיתא במדרש (שמו"ר פ"א סל"ה) שלא היה לישראל במצרים מעשים טובים שיגאלו בשבילם, וכאשר קטרג עליהם השר של ים (ילקוט בשלח רמז רלד) הללו והללו עובדי עבודה זרה. אמנם כשראה משה רבינו את רבי עקיבא יושב ודורש דאין עד נעשה דיין בדיני נפשות משום דלא מצי חזי ליה זכותא, אם כן המלאכים אינם יכולים לדון בני אדם, ורק הקב"ה בלבדו יביט בפנימיות לבבם לדון אותם לכף זכות ולשקול בפלס מאזנים אם ראויים להגאל, ולזה אמר שלח נא ביד תשלח, דלשיטת רבי עקיבא אפשר שהם ראויים לגאולה.

ועל זה אנו מתפללים (מוסף דראש השנה) אם כבנים רחמינו כרחם אב על בנים, ואם כעבדים עינינו

לדוד מזמור לה' הארץ ומלואה תבל ויושבי בה. מנהג ישראל קדושים על פי האריז"ל (פרע"ה שער תפילות ר"ה פ"ז) לומר מזמור זה בכניסת היום בראש השנה אחר תפלת ערבית.

וי"ל בטעם הדבר בהקדם מה שכתב א"ז זללה"ה בישמח משה (לער"ה אות ב) בביאור הפייטן (בסליחות לער"ה) אל תבא במשפט עמנו כי לא יצדק לפנך כל חי, מלפנך משפטינו יצא עניך תחזינה מיישרים. כי המלאכים קדושים אינם יודעים מהות בשר ודם ומהות היצר הרע, אבל יוצרינו יודע יצרנו כאמרום (ברכות יז.) ואשר הרעותי, וגסות חומרויותי ושעבוד מלכיות ורחיים על צווארו, וזהו אמרנו אל תבא במשפט עמנו, ר"ל כדרך בעל דין לפני בית דין, כי לא יצדק לפניך ר"ל קודם בואו אליך, כל חי, כי בהבית דין של מעלה אין מי שיצטדק, רק מלפנך משפטינו יצא, שאתה לבדך תשפוט שאתה יודע הכל, עניך תחזינה מיישרים, כי יושרך מוחיב שלא תדקדק עם עטופי חומר מלוכשי יצר, עכ"ד.

וזה יוצדק גם על פי ההלכה, דאיתא במס' ראש השנה (דף כה:) אהא דאמר רבי עקיבא דאין עד נעשה דיין, דלא קאמר רבי עקיבא אלא בדיני נפשות, דכתיב (במדבר לה כד) ושפטו העדה, והצילו העדה, וכיון דחזו דקטל לא חזו ליה זכותא, עיי"ש. ופסק הב"ח

עוד אפשר לומר בביאור הכתוב לדוד מזמור לה' הארץ ומלואה תבל ויושבי בה.

וי"ל בהקדם מה דאיתא במס' ראש השנה (דף טז:): אמר רבי יצחק, למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין, כדי לערבב השטן. וכתבו בתוס' (ד"ה כדי) בשם הירושלמי כד שמע השטן בראש השנה קל שיפורא זימנא חדא, בהיל ולא בהיל, וכד שמע תניין אמר ודאי זהו שיפורא דיתקע בשופר גדול ומטא זימניה למתבלע ומתערבב. ונתקשו המפרשים מדוע מתערבב השטן בתקיעות השניות יותר מבתקיעות הראשונות.

וביאר החתם סופר (דרשות כ"ה אלול דף שטט): על פי מה שהקשו בתוס' (ד"ה ותוקעים) איך חוזרין ותוקעין, הא קעבר משום כל תוסף, ותיריך הרשב"א בדבר שתקנו חכמים ליכא משום כל תוסף, שכבר נאמר על פי הדבר אשר יורוך. והנה תקיעת שופר הוא לעורר העם לקבל עול מלכות שמים כמו שאמרו חז"ל (ראש השנה טז). המלכוני עליכם, ותוקעין אחר קריאת התורה לקבל עלינו עול התורה, ופורקים ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, ובהיל השטן. אך לא בהיל לגמרי כי אולי לא קבלו על עצמם רק תורה שבכתב, ולא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא על תורה שבעל פה (גיטין ס:), על כן בהיל ולא בהיל, אמנם כשחוזרים ותוקעים על סדר הברכות שתקנו חז"ל, דסדר הברכות דרבנן, וחוזרים ותוקעים שם, והרי עוברים על כל תוסף, ועל כרחך דברי חכמים הם בעינינו כתורה גמורה ככל אשר יורוך, הרי קמן שקבלנו עלינו עול מלכות דרבנן, אז בודאי בהיל, עכ"ד. (וע' בדרשות חת"ס ר"ה דף ו.).

ובזה יש לפרש מה שכתב רב סעדיה גאון זללה"ה בטעם מצות תקיעת שופר (ענין השלישי) שבא להזכיר מעמד הר סיני שנאמר בו (שמות יט טז) וקול

לך תלויות עד שתחננו ותוציא כאור משפטינו איום קדוש. כי אמרו חז"ל (בבא בתרא י.) בעושין רצונו של מקום קרוין בנים ובאין עושין רצונו של מקום קרוין עבדים, וזהו אם כבנים רחמינו כרחם אב על בנים, ואם כעבדים פ"י שאין עושין רצונו של מקום, אז חלילה שהמלאכים ישפטו אותנו שהרי הם אינם יודעים גסות חומרותינו נסיונות ופגעי הזמן, ולכן עיינינו ל"ך תלויות עד שתחננו ותוציא כאור משפטינו, כי על מי לנו להשען על אבינו שבשמים (סוטה מט:). היודע יצרינו, והוא יחננו ויוציא לאור משפטינו ברחמים.

ובזה יתבאר הכתוב לדוד מזמור לה' הארץ ומלואה, וביאר כ"ק מרן דו"ז זללה"ה בדברי יואל (ראש השנה אות טו) הכוונה על דרך דדרשינן במס' שבועות (דף ט.) קרא שנאמר בו (במדבר כח טו) לה', דהיינו שאינו מכיר בו אלא ה', וכמו כן יתפרש בכאן לה' הארץ ומלואה, על ענין שאין מכיר בו אלא הקב"ה. ולדרכינו י"ל הכוונה לדוד מזמור, שהיה דוד המלך ע"ה מזמור ומשבח, לה' הארץ ומלואה תבל ויושבי בה, על מה שרק הקב"ה בלבדו הוא יודע ומכיר הארציות וחומרותיה ויצרי מעללי איש, ומלוא"ה, מה שבני אדם צריכים להסתובב בשווקים וברחובות הארץ לצורך הפרנסה ועניני הגשמיים, אבל המלאכים אין מכירין בו, ואם כן הם פסולים לדון, רק הקב"ה בעצמו ידון אותנו, ובודאי ישפוט אותנו ברחמים.

והשי"ת יעזרינו על דבר כבוד שמו, שנזכה בימים קדושים והנוראים הללו לפעול בו כל טוב, ויתקבלו תפלות ותקיעות של עמו בית ישראל בכל מקום שהם ברחמים וברצון, ונזכה לכתובה וחתומה טובה לשנה טובה ומבורכת, שנת אורה, שנה מתוקה, ולשנת גאולה וישועה במהרה בימינו אמן.

*

שופר חזק מאד. ולדרכינו י"ל המוונה על פי מה שכתב א"ז זללה"ה בעצי חיים (לשבועות אות יא) אהא דאמרין (שבת פז.) יום אחד הוסיף משה מדעתו והסכים הקב"ה על ידו, שזה היה כדי לקיים גם מצות פרישה מדרבנן, דמן התורה אין צריך לפרושי רק שלש עונות (יו"ד סימן קצ"ו ס"א), ומשה הוסיף יום אחד לקיים גם פרישה מדרבנן ו' עונות, עכ"ד. ולפי זה יש לומר כי בתקיעות השניות שאנו מקיימים מצות דרבנן, אז מזכירין מעמד הר סיני, שמעמד הנבחר היתה בשבעה בסיון כי קבלנו אז תורה שבעל פה, ובזה השטן מתבהל.

ולכך בכניסת היום דראש השנה, שאנו מבקשין לעורר זכות תורה שבעל פה, שבזה יסתום פי השטן, אנו אומרים לדוד מזמור לה' האר"ץ ומלואה, דאיתא במדרש (ב"ר פס"ו ס"ד) מטל השמים זה מקרא ומשמני הארץ זה משנה, ובמגלה עמוקות (ואתחנן אופן קסה) כתב שמים סוד תורה שבכתב והארץ סוד תורה שבעל פה. וכיון שאנו מקבלין עלינו עול תורה שבעל פה, יכרות הקב"ה עמנו ברית, ולברית יביט ואל יפן ליצר ויחסום פי המשטין לבל יקטריגנו.

דרשה לפני תקיעת שופר יום א' דראש השנה

במדרש (ויק"ר פכ"ט ס"ג) רבי יהודה ברבי נחמן פתח, עלה אלקים בתרועה ה' בקול שופר (תהלים מז ו), בשעה שהקב"ה יושב ועולה על כסא דין בדין הוא עולה, מאי טעם, עלה אלקים בתרועה, ובשעה שישיראל נוטלין את שופריהן ותוקעין לפני הקב"ה, עומד מכסא הדין ויושב בכסא רחמים, דכתיב ה' בקול שופר, ומתמלא עליהם רחמים ומרחם עליהם והופך עליהם מדת הדין לרחמים. וכעין זה אמרו עוד במדרש (שם ס"ד) כתיב (תהלים פט טז) אשרי העם יודעי תרועה, וכי אין אומות העולם יודעים להריע וכו', אלא שהן מכירין לפתות את בוראן בתרועה, והוא עומד מכסא דין לכסא רחמים ומתמלא עליהם רחמים, והופך להם מדת הדין למדת רחמים, אימתי בחודש השביעי. וצריך ביאור במה יכולים בני ישראל לפתות את בוראן בתרועה יותר מן שאר האומות.

כשהן עומדין, כדי לערבב השטן, ופירשו בתוס' (ד"ה כד) דהיינו בתקיעות השניות. ואינו מובן למה מתערבב בשניות יותר מבראשונות.

ונראה בהקדם מה דאיתא במס' ברכות (דף ז.) אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בן זמרא מניין שהקב"ה מתפלל שנאמר (ישעיה נו ז) והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלותי, בית תפלתם לא נאמר אלא בית תפלותי, מכאן שהקב"ה מתפלל, מאי מצלי, אמר רבי זוטרא בר טוביה אמר רב יהי רצון מלפני שיכבשו רחמי את כעסי, ויגולו רחמי על מדותי, ואתנהג עם בני במדת הרחמים, ואכנס להם לפני משורת הדין. והקשה בעיון יעקב הא כביכול הקב"ה בעצמו הוא הרצון, ומה צריך לתפלה זו.

וי"ל על פי דברי הרה"ק מראפשיץ זי"ע בזרע קודש (פ' ויגש) שהקב"ה מתלבש בפה האדם ומתפלל, ולכן יאמר האדם האמת שאין אני כדאי להתפלל מצד עצמי, מכל מקום הקב"ה ברחמי וברוב חסדיו כשיראה שאי אפשר לי מצדי להתפלל אליו, כביכול הקב"ה בעצמו יתפלל עמי ויהיה עם פי בעת

ב במס' ראש השנה (דף טז:) אמר רבי יצחק, למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין

על ענין זה שיכבשו רחמי את כעסי, ולכן אל יחר אפך בעבדך, אלא יגולו רחמיו על מדותיו ית"ש להתנהג עמנו במדת הרחמים.

*

והנה בכל הדורות היו אנשים צדיקים שרפי מעלה שעמדו על הדוכן לעורר לבבות ישראל לאביהם שבשמים, וכל השנה היו אצלם הכנה לימים הנוראים, ובפרט בבוא הימים הקדושים חודש אלול וראש השנה עוררו לבבות ישראל לתשובה ולתיקון המעשים, תפלותיהם ותקיעותיהם עשו רושם גדול למעלה כאמרנו תעיר ותריע להכרית כל מריע, וזכו לפעול ישועות לכל צרכי ישראל בני חיי ומזוני, אמנם בעמדינו בדור שפל כזה אין דורש ואין מבקש ואין איש מעורר להחזיק בך, במה יסמוך לבינו ליגש אל התקיעות ואל התפלות ולפעול מה שאנו מבקשים, ולזה אמר התנא במשנה שלהי מסכת סוטה (דף מט:)) בעיקבתא דמשיחא על מי לנו להשען על אבינו שבשמים, הכוונה כי בזמן שנחסר ממנו הצדיקים, אין לנו להשען על כח תפלתנו, כי מה אנו ומה חיינו שנוכח בתפלתנו לפעול מה שאנו צריכים, אלא על אבינו שבשמים, היינו על מה שהקב"ה מתפלל עמנו.

וזה שאנו אומרים (מוסף דראש השנה) אם כבנים רחמינו כרחם אב על בנים, ואם כעבדים עיינו לך תלויות עד שתחננו ותוציא כאור משפטינו איום קדוש. כי אמרו חז"ל (בבא בתרא י.) בעושיין רצונו של מקום קרויין בנים ובאין עושיין רצונו של מקום קרויין עבדים, וזה אם כבנים רחמינו כרחם אב על בנים, ושמע תפלתנו והושיענו, ואם כעבדים בבחינת אין עושיין רצונו של מקום, עיינו ל"ך תלויות, שהקב"ה יתפלל בעדינו שיכבשו רחמי את כעסי ואתנהג עם בני במדת הרחמים, ותחננו ותוציא כאור משפטינו.

התפלה, וזהו אדוני שאל את עבדיו, שהשי"ת כביכול שואל ומתפלל עם עבדיו, עכדה"ק.

ומעתה י"ל כי בבוא העתים הקדושים המיוחדים לתפלה, וכמו שנאמר (ישעיה נה ו) דרשו ה' בהמצאו, אלו עשרת ימי תשובה (ראש השנה יח.), והקב"ה מחכה שבני אדם ידרשוהו ויפעלו בתפלתם להפוך מדת הדין לרחמים, אז באם לא נמצא איש הראוי להתפלל ולומר דיבורים אמיתיים לפניו ית"ש ולעורר רחמים על בני ישראל שיזכו להפקד בדבר ישועה ורחמים, אז הקב"ה כביכול ברוב רחמיו הוא בעצמו מתלבש בפה האדם ומתפלל עמו, ואז הוא אומר תפלה זו יהי רצון מלפני שיכבשו רחמי את כעסי וכו' ואתנהג עם בני במדת הרחמים, ובכן ודאי יש תועלת גדול בתפלה זו, שהוא תפלה המתלבש בפה האדם לפעול שיהיה נעשה עת רצון למעלה, בזמן שאין אנו יכולים לפעול זאת בעצמינו. וזהו כוונת המשורר (תהלים קל ה) קויתי ה' קותה נפשי ולדברו הוחלתי, והיינו כי בזמן שאין אני ראוי להתפלל, לדברו הוחלתי, תפלתו של הקב"ה המתעטף עמי בעת תפלתי.

ובזה יש להוסיף ולפרש מה שנאמר שם בקרא לעיל מינה, ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדוני ידבר נא עבדך דבר באזני אדוני ואל יחר אפך בעבדך וגו'. והוא על דרך המדרש (בר פצ"ג ס"ו) ויגש אליו יהודה, מצינו הגשה לתפלה שנאמר (מלכים א יח לו) ויגש אליהו וגו'. וזה יתכוין הכתוב באומרו ויגש אליו יהודה, כאשר איש יהודי עומד להתפלל לפני ה', ויאמר בי אדוני, היינו שיאמר כביכול הקב"ה מתלבש בתוך פי והוא בי בעת תפלתי, ובכן ידבר נא עבדך דבר באזני אדוני, אוכל לומר דיבור הראוי לפני שוכן מרומים, ואל יחר אפך בעבדך, בטענה וכי הגון אתה להתפלל, שהרי אתה ה' מתפלל עמי, ובפרט שתפלתו של הקב"ה הוא

וכלכלה, אוי כמה עיניהם של ישראל נשואות לזה, אבינו מלכנו התפלל נא בעדינו.

*

והנה הסברא נותנת, כי דבר זה שהקב"ה מתפלל בעדינו, זה שייך רק בבני ישראל כי אנו בניך ואתה אבינו, אשר על כן בעת תפלתנו הקב"ה מתלבש עמנו ומתפלל ואומר להתנהג עמנו במדת הרחמים, מה שאין כן אומות העולם אינם זוכים לזה, ואינו מתעורר בהם מדת הרחמים.

ובזה יתבאר היטב המדרש אשרי העם יודעי תרועה, שהן מכירין לפתות את בוראן בתרועה, כי התרועה הוא ענין של תפלה היוצא ממעמקי הלב, וכדפליגי בגמרא (ראש השנה לג:) אי תרועה הוא גנוחי גנח או ילולי יליל, ולכן דוקא בני ישראל זוכין לפתות את בוראן בתרועה, שהקב"ה מתלבש עמהם בעת תפלתם ובה זוכים לפעול כל טוב, והוא עומד מכסא דין לכסא רחמים ומתמלא עליהם רחמים.

ובדרך זה יובן גם כן הטעם מה שהשטן מתערבב בתקיעות השניות דוקא, דיש לפרש ענין התקיעות דמיושב ותקיעות דמעומד, על פי דברי הרה"ק הרבי ר' אלימלך זללה"ה זי"ע בנועם אלימלך (פ' ויחי) כי מה שהאדם מקיים התורה שאינו עובר על מצוותיו, אינו אלא במדרגת עבד שאינו עובר על מצות אדוניו, אבל להיות נקרא בן למקום, צריך לעשות לעצמו גדרים וסייגים ולהוסיף בעבודה לפי שכלו הזך ממדרגה למדרגה, וזהו ויקרא לבנו, פי' מי הוא בנו, ליוסף שמוסיף תמיד, עכ"ד. ולפי זה יש לומר שמטעם זה תוקעין ומריעין שני פעמים, כי בזה שמוסיפין על גופי התורה ותוקעין מאה קולות לצאת כל השיטות והספיקות, זוכין להיות נקרא בתואר בן להקב"ה, ועל ידי זה השי"ת מתלבש עמנו עם תפלתנו

ובעמדינו ביום הזה אשר מי יתנה תוקף קדושת היום, היום יעמיד במשפט כל יצורי עולמים, מי לא נפקד כיום הזה, ואנו מבקשים לזכות במשפט ולפעול כל טוב, אנו מביטים על עצמינו ואנו רואים כי מצדינו אין אנו יכולים להתפלל, כל אחד יודע נגעי לבבו וכל לב יודע מרת נפשו איך עבר עליו כל השנה, עבר עלינו חודש אלול וימי הסליחות ועתה אנו עומדים בראש השנה, הקב"ה קרוב אלינו ומצוי אצלנו, אמנם הי תורה והי מצות דמגנו עלן, ואיך נזכה במשפט ולפעול ישועות ישראל בתקיעותינו ובתפלותינו, אמנם יסמוך לבינו בה' המתלבש עמנו בעת תפלתנו ומתפלל עם פינו שיתעורר עלינו מדת הרחמים.

מורי ורבותי!, צרכי עמך בית ישראל מרובים, כמה צרות והרפתקאות דעדרו עלן, וכמעט אין לך משפחה שאין בו צרה ועגמות נפש, זה בכה וזה בכה, ובלב קרוע ומורתח אנו עומדים ביום הזה בתפלה ובקשה לפני אל חי, אבינו מלכנו כתבנו בספר חיים טובים, אבינו מלכנו, 'אידן דארפן לעבן, אגעזונט לעבן מיט אריכות ימים, הייליגער באשעפער זיי דו מתפלל פאר אונז, כתבנו בספר חיים טובים. אידן בעטן זיך אבינו מלכנו שלח רפואה שלימה לחולי עמך, ווי אזוי קענען מיר בעטן, אוי הייליגער באשעפער בעט דו פאר אונז שלח רפואה שלימה לחולי עמך. בי אדוני, השי"ת התפלל בעדינו, ואל יחר אפך בעבדך, שייכבשו רחמי את כעסי ויגולו רחמי על מדותי. אבינו מלכנו חמול עלינו ועל עוללינו וטפינו, רחם עלינו שנוכה לבנים ישרים והגונים בבריאות הגוף והנפש, שנוכה לראות נחת ממנו, וביום ראש השנה שהוא זמן פקידה, אבינו אב הרחמן, צאצאה כן פקוד לטוב היום, והתפלל בעדינו. אבינו מלכנו כתבנו בספר פרנסה

ובכן בגשתינו לקיים מצות ה' ולתקוע בשופר לקיים מה שנאמר (במדבר כ"א) יום תרועה יהיה לכם, צריך כל אחד לקבל על עצמו לתקן דרכיו בתשובה ובמעשים טובים, כי קדוש היום לאדונינו. ויהי רצון שנזכה לפעול כל טוב, והתפללות והתקיעות של כל עמך בית ישראל בכל מקום שהם יתקבלו ברחמים וברצון ויעשו רושם למעלה, ובטובו הגדול ישוב חרון אפו ויתחפך מדת הדין לרחמים ויגולו רחמיו ית"ש על מדותיו להתנהג עם בניו במדת הרחמים.

ויהי ר שנזכה לשנה טובה ומבורכת, שנת אורה שנת ברכה, ונושע בישועה כללית ובישועה פרטית כל אחד ואחד מה שצריך, בני חיי ומוזני רוויחי ושידוכים גונים ונחת מיוצאי חלצינו, ובעיקר שנזכה לפעול שתהא שנה זו הבאה לקראתינו לשלום שנת גאולה וישועה, ויתעורר בעת תפלתנו שהשי"ת בעצמו יתפלל אבינו מלכנו עשה למען כבוד שמך הגדול, מה שאנו מבקשים ומחכים זה זמן כביר על הגאולה שלימה, כי רבו צרות ישראל בגלות החל הזה, ובעיקר דוה לבינו על צער השכינה דשכינתא בגלותא שריא, ונזכה לראות בהתרוממות קרן התורה וישראל ובהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן.

ומתפלל ואתנהג עם בני' במדת הרחמים, ומזה השטן מתערבב ומתבהל.

והנה כתב החיד"א בראש דוד (פ' בשלח) לסתור טענת המלאכים שרצו לקבל התורה מכח דינא דבר מיצרא, על פי המבואר בשיטת מקובצת (כבא מציעא קח:) דלגבי כן ליכא דינא דבר מיצרא, ובני ישראל הם בנים למקום, ועל כן לא שייך בהם טענת בר מיצרא, עכ"ד. ואם כן ממתן תורה יש ראייה שאנחנו קרויין בנים, ושייך לומר שמתלבש הקב"ה עמנו בעת תפלתנו.

ודבר זה מרומז במאמר הפסוק עלה אלקים בתרועה ה' בקול שופר, כי כתב רב סעדיה גאון זללה"ה בטעם מצות תקיעת שופר (ענין השלישי) שבא להזכיר מעמד הר סיני שנאמר בו (שמות י"ט טז) וקול שופר חזק מאד. ואם כן בקול השופר מתעורר ההוכחה ממתן תורה שיש לנו דין בנים, ולזה אמרו במדרש בשעה שישראל נוטלין את שופריהן ותוקעין לפני הקב"ה, הוא עומד מכסא הדין ויושב בכסא רחמים, כי על ידי השופר הקב"ה מתלבש עמנו בעת תפלתנו, והוא מתפלל יהי רצון מלפני שייכבשו רחמי את כעסי ויגולו רחמי על מדותי, ולכן הוא מתמלא עליהם רחמים ומרחם עליהם והופך עליהם מדת הדין לרחמים.

סעודת יום א' דראש השנה

ומותר, עכ"ד. ולפי זה יש לומר כי לכך נוהגין לטבול הפרוסה בתוך הדבש, להיות בזה פועל דמיוני שבעת שנזכה לתשובה שלימה שהוא תשובה מאהבה, אשר בכחה להפוך הזדונות לזכויות (יומא פו.), וגם האיסור יחשב כמו ההיתר.

*

כתב המגן אברהם (או"ח סי' תקפ"ג סק"א) יש נוהגין לטבול פרוסת המוציא בדבש. וי"ל בטעם הדבר על פי דברי רבינו יונה (הובא ברא"ש ברכות פ"ו סל"ה) דבש אם נפל בו חתיכה של איסור, אע"ג שהאיסור נימוח בתוך הדבש, כיון שדרך הדבש להחזיר הדבר הנופל לתוכו דבש, כמו דבש דיינין ליה

במס' ראש השנה (דף טו:) אמר רבי יצחק, למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין, כדי לערבב השמן. והקשו בתוס' (ד"ה ותוקעים) תימה הא קעבר משום בל תוסיף, ותירץ בחידושי הרשב"א בדבר שתקנו חכמים ליכא משום בל תוסיף, שכבר נאמר על פי הדבר אשר יורוך. ועדיין אינו מובן למה תקנו כך בתקיעת שופר דוקא.

וי"ל בפשטות על פי מה שכתב בבני יששכר (תשרי מאמר ג' דרוש ו' אות ח) אהא דאמרינן בגמרא (ראש השנה לד.) דמשום ספיקא אתקין רבי אבהו בקסרי תקיעה וג' שברים ותרועה ותקיעה ותש"ת ותר"ת, ע"ש. הנה בכאן נאמר (כמדבר כט א) יום תרועה יהיה לכם, היינו שייך לכם, כל מה שתגורו אומר בחיוב התרועה הוא בחיוב על פי התורה, ולכן אתקין רבי אבהו בקסרי לתקנה גמורה כל הג' סדרים תשר"ת תש"ת תר"ת, להורות דכל הספיקות הן דאורייתא ממש, ממילא אם יארע לאדם ספק אם תקע איזה

סדר, נידון אותו לספיקא דאורייתא וצריך לחזור ולתקוע, עכ"ד. ובזה יובן היטב, דדוקא הכא בשופר לא שייך בל תוסיף, כי מצות שופר מסורה ביד החכמים לפרש ולומר מהו חיוב התרועה על פי התורה, ואם כן כל מה שחוזרין ותוקעין על פי תקנת חז"ל הוא מן התורה, ובלאו הכי אינו יוצא ידי חובתו מן התורה.

*

בגמרא (ראש השנה לד.) אתקין רבי אבהו בקסרי תקיעה וג' שברים ותרועה ותקיעה, [דמספקא לן מהו התרועה האמורה בתורה, אי גנוחי גנח (היינו שברים) אי ילולי יליל (היינו מריע בקולות קצרים)], על כן עבד תרווייהו]. ע"ש. י"ל הענין כי בדורות הראשונים נתעוררו בתקיעת שופר מסדר אחד בפעם אחת לבד, אמנם בהמשך הזמן לא נתעוררו מסדר אחד לבד, ולזה תיקן רבי אבהו לתקוע כל אלו הסדרים עד שנתגלגל הדבר לתקוע מאה קולות, כדי שריבוי הכמות יכריע את האיכות.

ליל ב' דראש השנה

בפירוש תיבת כל, לרבנן הוא רק כולו משמע, ולרבי יהודה בן בתירא היינו אף כל דהוא משמע. והרמב"ם (הלכות רוצח פ"ד ה"ו) פסק כרבנן דכולן פטורין, אך כתב באור החיים הקדוש (פ' וישב) דבדיני שמים הן חייבין. ומשמע מזה דבדיני שמים כל משמע כל דהוא.

ובמקום אחר אמרתי בזה כי כן הדבר גם במצות תשובה, דכתיב (דברים ל"ז) כי תשוב אל ה' בכל לבבך ובכל נפשך, ואי אמרינן דכל משמע כולו ממש, צריך שיעשה תשובה שלימה בכל לבבו ובכל נפשו והיינו תשובה מאהבה, אבל אי אמרינן דכל משמע אף כל דהוא, אם כן אף שאינו עושה תשובה בשלימות רק תשובה מיראה, הרי זה מקיים ציווי ה' כי

ותתן לנו ה' אלקינו באהבה את יום הזכרון הזה יום תרועה מקרא קודש זכר ליציאת מצרים. דקדק ק"ז הישמח משה זללה"ה (בשיח ספונים) הך יציאת מצרים מאי בעי הכא ומאי ענינה לראש השנה.

ונראה בהקדם מה דאיתא במס' סנהדרין (דף עח.) תנו רבנן, הכוהו עשרה בני אדם בעשרה מקלות ומת בין בבית אחת בין בזה אחר זה פטורין, רבי יהודה בן בתירא אומר בזה אחר זה האחרון חייב מפני שקירב את מיתתו, אמר רבי יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו (ויקרא כ"ז) ואיש כי יכה כל נפש אדם, רבנן סברי כל נפש עד דאיכא כל נפש, ורבי יהודה בן בתירא סבר כל נפש כל דהוא נפש, ע"ש. נמצא מזה דיש שני פנים

הוא אינו מביא אבל הן באין ונפלין בתוכו, וכן הוא אומר (שמות יד כז) ומצרים נסים לקראתו. ההנה בשבועת המבול כתיב (בראשית ט יא) ולא יכרת כל בשר עוד ממי המבול, ואי אמרין דכל משמע כולו ממש, אם כן דוקא על כל העולם כולו אינו מביא, אבל על אומה אחת מביא, אבל הלישנא בתרא ס"ל דכל משמע אף כל דהוא, ועל כן הוא אינו מביא אף על אומה אחת, אבל הן באין ונפלין בתוכו, עכ"ד. ואם כן מקריעת ים סוף, שנידונו המצריים במים ומכל מקום אף שהיו רק אומה אחת לא הביא הקב"ה מבול עליהם רק הם באו ונפלו במים, מזה מוכח דס"ל להקב"ה דכל משמע כל דהוא, וכמו בדיני שמים נקטינן דכל משמע כל דהוא, ובכך גם בתשובה מיראה הדונות נעשות כזכיות.

ולזה אנו אומרים, ותתן לנו ה' אלקינו באהבה את יום הזכרון הזה יום תרועה, שהוא כדי להחריד לבב העם ולעוררם לתשובה מיראה, ועל דרך הכתוב (עמוס ג ו) אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו, מקרא קוד"ש, שגם באופן זה יהיו נעשים זכיות, זכר ליציאת מצרים, שנענשו המצריים באופן שבאו הם ונפלו במים, ומזה ראייה דבדיני שמים נקטינן דכל משמע כל דהוא, ולכן גם תשובה מיראה מועיל לעשות מזדונות זכיות. ויהי רצון שנוכח לגמר חתימה טובה ולשנת אורה ולשנת ברכה, שנה טובה ומבורכת, ולביאת הגואל צדק בהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן.

תשוב אל ה' בכל לבבך ובכל נפשך, דכל משמע אף כל דהוא. והא דאמרין (יומא פו:) דבתשובה מיראה זדונות נעשית לו כשגגות, היינו דוקא לריש לקיש לשיטתיה דס"ל (יומא עג) חצי שיעור מותר מה"ת, והטעם מבואר בחתם סופר (דרשות לו: אדר דף קס:) דס"ל דקרא דכל חלב (ויקרא ז כג), משמע כולו ממש, ורק כל שיעור חלב אסור, הא מקצת שרי, עכ"ד. ואם כן גם תשובה צריך בכל לבבך ובכל נפשך כולו ממש, מה שאין כן לדין דק"ל כרבי יוחנן דחצי שיעור אסור מן התורה, וילפינן ליה מקרא דכל חלב, ואפילו כל שהוא נמי אסור, אם כן גם בתשובה מיראה דהוי מקצת תשובה זוכה להפוך הזדונות לזכיות.

ובדרך זה יש לבאר הגמרא (יומא פו.) גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד, פי' כי אף אם לא יזכו בני ישראל לעשות תשובה אלא מיראה, מכל מקום כיון שהתשובה מגעת עד כסא הכבוד, ובדיני שמים נקטינן דכל משמע כל דהוא, לכן גם בתשובה הצריך בכל לבבך ובכל נפשך סגי בכל שהוא, ויתרצה ה' גם בתשובה מיראה לקבלו ברחמים וברצון.

והנה כתב האלגאזי בשארית יעקב (פ' בלק עמוד רפט) בביאור מאמרם ז"ל (סוטה יא.) הבה נתחכמה לו, בואו ונתחכם למושיעין של ישראל לדונם במים שכבר נשבע הקב"ה שאינו מביא מבול לעולם שנאמר (ישעיה נד ט) כי מי נח זאת לי וגו', והן אינן יודעין שעל כל העולם כולו אינו מביא, אבל על אומה אחת הוא מביא, אי נמי

דרשה לפני תקיעת שופר יום ב' דראש השנה

עליהם רחמים, והופך להם מדת הדין למדת רחמים, אימתי בחודש השביעי. וצריך ביאור במה יכולים בני ישראל לפתות את בוראן בתרועה יותר מן שאר האומות.

במדרש (ויק"ר פכ"ט ט"ד) כתיב (תהלים פט טז) אשרי העם יודעי תרועה, וכי אין אומות העולם יודעים להריע וכו', אלא שהן מכירין לפתות את בוראן בתרועה, והוא עומד מכסא דין לכסא רחמים ומתמלא

ויתבאר

בהקדם מה שכתב בתפארת שלמה (פ' ויחי) לפרש הכתוב האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים, דהנה כתיב (שיר השירים א ד) משכני אחרריך נרוצה, פי' אנו מתפללים להקב"ה להמשיך אותנו אליו במדת החסד ואנחנו נרוצה אחריו. ומצינו (בבא בתרא עה:) קנין משיכה בשני אופנים, הא' הכישה במקל והיא תבוא, והב' קורא לה והיא באה. ולזה היה יעקב אבינו מתפלל על אחרית הימים קודם ביאת הגואל שאין בנו עוד כח לסבול היסורים מכובד הגלות המר, אשר יקרא אתכם, שיהיה המשיכה אליו יתברך בקריאה בעלמא בבחינת קורא לה והיא באה, ולא על ידי יסורים בבחינת הכישה במקל חס ושלום, עכ"ד.

והנה כתב רש"י ל' (ר"פ בראשית) בתחלה עלה במחשבה לבראותו במדת הדין, ראה שאין העולם מתקיים, הקדים מדת הרחמים ושתפה למדת הדין. והיינו כי תכלית הבריאה היתה שיכירו הכל, שהבורא ית"ש הוא אדון כל המעשים וקונה הכל, ובתחלה עלה במחשבה לברוא במדת הדין, היינו שיהיו נמשכים לה' בבחינת הכישה במקל, ראה שאין העולם מתקיים הקדים מדת הרחמים ושתפה למדת הדין, שיהיה המשיכה אליו יתברך במדת הרחמים בבחינת קורא לה והיא באה.

ועל פי זה יש לפרש מה שנאמר (דברים כט ט) אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלקיכם וגו' טפכם נשיכם וגו', ופירש"י למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות, לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שנים, הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו, התחיל משה לפייסם אתם נצבים היום, הרבה הכעסתם לפני המקום ולא עשה אתכם כליה והרי אתם קיימים לפניו. ויש להבין איזה פיוס יש בזה על התוכחות.

אמנם י"ל הכוונה על פי מה שכתב א"ז זללה"ה

בישומה משה (פ' אחרי) כי מי שעוסק במצוות פריה ורביה וחושש לקיום העולם, מדה כנגד מדה הקב"ה דן אותו במדת הרחמים שהוא משום קיום העולם, מה שאין כן מי שאינו עוסק בפריה ורביה ואינו חושש לקיום העולם, נמצא נשאר עומד על תחלת המחשבה, והקב"ה דן אותו במדת הדין ח"ו, עכ"ד זי"ע. ולפי זה י"ל כי בני ישראל הבינו שרצונו של הקב"ה שיהיו בני אדם נמשכים אליו, ולזה הוכיחם בצ"ח תוכחות שיהיו נמשכים בבחינת הכישה במקל, אמנם הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו, התחיל משה לפייסם אתם נצבים היום"ם, דא ראש השנה (זוהר בא רלב:), כלכם לפני ה' אלקיכם וגו', שתזכו לצאת זכאי בדין, בזכות טפכם נשיכם, שאתם עוסקים בפריה ורביה וחוששים לקיום העולם, ולכן הגם שהרבה הכעסתם לפני המקום, עם כל זה לא עשה אתכם כליה והרי אתם קיימים לפניו, ותזכו לקנין משיכה בקריאה של חיבה.

ולכוונה זו אנו אומרים בתפלת היום (פיוס עורך דין) לקונה עבדיו בדין, לרחם עמו ביום דין, לשומר אוהביו בדין. הכוונה כי השי"ת הוא קונה עבדיו בדין, ביום קדוש כזה כאשר הוא דן כל באי עולם וכולם יעברון לפניו כבני מרון, אמנם בקשתינו שיהיה לרחם עמו ביום דין לשומר אוהביו בדין, שיהיה הקנין ברחמים ובקריאה של אהבה וחיבה, ולא בבחינת הכישה במקל חס ושלום, אלא ישמור אותנו מכל צרה וצוקה.

והנה איתא במדרש (ויק"ר פכ"ט ס"ב) בפסוק ובקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך וגו', וסמך ליה בחדש השביעי באחד לחודש, אומות העולם שהן מכלין את שדותיהן אעשה כלה, אבל ישראל שאין מכלים שדותיהם, לא אעשה כלה, אימתי בחדש השביעי. ויש להבין הענין למה דוקא

בזכות מצוה זו יוצאים זכאי ביום דין. אמנם י"ל הכוונה על פי מאמרם (שמו"ר פמ"א ס"א) גדולה מתנת עניים שמהפכת מדת הרוגז לרחמים, ולכן בזכות שבני ישראל אין מכלין שדותיהן ומשאירין פאה למתנת עניים, זוכים להפוך מדת הרוגז לרחמים, והקב"ה קונה עבדיו בדין במדת הרחמים להיות שומר אוהביו בקריאה של חיבה ואהבה.

ועל זה כאשר נכנס יעקב לאביו יצחק לקבל הברכות, שהיה ביומא דראש השנה כדאיתא בזהר הקדוש (אמור דף צט:), וכלנו זרע יעקב מתייחסים אחרי ברכות אלו שהם נצחיים עד ימינו אלה, נאמר בו (בראשית כז) ויברכהו ויאמר ראה ריח בני כריח שד"ה אשר ברכו ה', פי' שבזכות שבני ישראל אין מכלין פאת השד"ה ונותנין מתנת עניים, על כן יזכו בדין בראש השנה להפוך מדת הדין לרחמים, ולזכות לקריאה של חיבה.

מורי ורבותי!, היום הרת עולם היום יעמיד במשפט כל יצורי עולמים, עבר עלינו שנה קשה, צרות רבות מצאתנו ה", שה פזורה ישראל בין האומות בגלות החל הזה נתונים למכים ולמרטים, כל איש ישראל הם ונשיהם ובניהם ובנותיהם וכל אשר להם, זקנים עם נערים, אלו הן הלוקין אלו הן הגולין, כל לבב דוי וכל ראש לחלי, 'אוי רחמנותדיגער טאטע!', מי יוכל לעמוד באלו, שוין אזויפיל געשלאגן, אזויפיל ביטערע קלעפ, אזויפיל שמוץ געכאפט, דער הכישה במקל איז ליידער אזוי פיל, ונתנה תוקף קדושת היום כי הוא נורא ואיום, היום יכתב בספר הזכרונות החיים והמוות, ובכן אנו שופכים לב כמים לפני אבינו שבשמים, אבינו אב הרחמן, קיים בנו לרחם עמו ביום דין לשומר אוהביו בדין, משכינו אחריו נרוצה בקריאה של אהבה וחיבה.

והנה איתא בגמרא (שבת פח.) תנאי התנה הקב"ה עם

מעשה בראשית, אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימים, ואם לאו אני מחזיר אתכם לתהו ובהו. נמצא בני ישראל בקבלת התורה חששו על קיום העולם, ובכן כיון שהם חששו על קיום העולם ראוי להתנהג עמהם במדת הרחמים שהוא משום קיום העולם, ויהיו נמשכים לה' בקריאה של חיבה.

ובזה יתבאר המדרש, אשרי העם יודעי תרועה, וכי אין אומות העולם יודעים להריע וכו', אלא שהן מכירין לפתות את בוראם בתרועה, וביאר כ"ק מרן אאמו"ר זללה"ה בברך משה (יודעי תרועה אות א) דהיינו שעל ידי השופר מעוררין זכות מתן תורה שעל ידה מתקיימת הבריאה, וכדברי רב סעדיה גאון זללה"ה בטעם מצות תקיעת שופר (ענין השלישי) שבא להזכיר מעמד הר סיני שנאמר בו (שמות יט טז) וקול שופר חזק מאד, עכ"ד. ובכן כיון שמתעורר בתקיעת שופר הזכות שבני ישראל חששו לקיום העולם, על כן ראוי להתנהג עמהם במדת הרחמים, ולזה בכח השופר הקב"ה עומד מכסא דין לכסא רחמים ומתמלא עליהם רחמים והופך להם מדת הדין למדת רחמים, ובני ישראל יוצאים זכאי בדין ליזכות להיות נמשכים אל ה' בבחינת קריאה של חיבה.

ולזה אנו מתפללים בתפלת ראש השנה, ותתן לנו ה' אלקינו באהבה את יום הזכרון הזה יום תרועה, ובו מתעורר זכות של מתן תורה, מקר"א קודש, שעל ידה אנו זוכים להיות נמשכים לה' בקריאה של חיבה, זכר ליציאת מצרים, שאז זכו לבחינה זו כמ"ש (ירמיה ב) לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה, והוא בחינת קורא לה והיא באה אחריו. ולזה מתפלל נעים זמירות ישראל (תהלים קל ה) קויתי ה' קותה נפשי ולדבר"ו הוחלתי, היינו שנוכח לבחינת קריאה של חיבה.

והשי"ת יהא בעזרתנו על דבר כבוד שמו, שנוכח לפעול בתקיעותינו ובתפלותינו ישועות

וכמשמעו שיומשך פרנסה בריוח ובניקל לכל בני ישראל, ונזכה לשנה טובה ומבורכת, שנת אורה, ולשנת גאולה וישועה בביאת גואל צדק, ולראות בהתרוממות קרן התורה וישראל ובהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן.

ורפואות לכל בני ישראל, ויהיה תכלה שנה וקללותיה בחינת הכישה במקל, תחל שנה וברכותיה בבחינת קריאה של חיבה, ויקויים בנו ברכת יצחק אבינו בראש השנה שהוא ברכה נצחי עד ימינו אלה, ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ וגו', כמדדשו

יום ב' דראש השנה

העולם שאינם מקיימים מצות מילה, אין יכולים להמתיק הדינין המרומזין בשופר על ידי גילוי החסדים במצות מילה קודם תקיעת שופר, מה שאין כן בני ישראל מפתין את בוראן בתרועה, שבזכות מצות מילה נמתקין הדינין הרמזו בשופר, ומתעורר רחמים וחסדים מגולים לנו ולכל ישראל. (נאמר אחר ברית מילה קודם התקיעות)

*

בתפלת מוסף, וגם את נח באהבה זכרת ותפקדהו בדבר ישועה ורחמים וכו', בהביאך את מי המבול לשחת כל בשר מפני רוע מעלליהם. על כן זכרוננו בא לפניך ה' אלקינו להרבות זרעו כעפרות תבל וצאצאיו כחול הים וכו' ונאמר טרף נתן ליראיו יזכור לעולם בריתו. יש להבין על איזה ענין אנו מתפללין שיתרבה זרעו של נח.

וי"ל על פי דברי א"ז הייטב לב זללה"ה לפרש הברכה בורא נפשות רבות וחסרונן על כל מה שבראת להחיות בהם נפש כל חי, על פי הגמרא (ברכות ג:) שאמרו חכמי ישראל לדוד המלך עמך ישראל צריכין פרנסה, אמר להם לכו והתפרנסו זה מזה, אמרו לו אין הקומץ משביע את הארי ואין הבור מתמלא מחוליתו, ע"ש. והוא בורא נפשות רבות היינו אומות העולם, וחסרונן, שנחסר להם כמה דברים, והסיבה לזה הוא להחיות בהם נפש כל חי, כדי שיקנו צרכיהם מבני ישראל, ויהיה להם לבני ישראל פרנסה בריוח,

במדרש (ויק"ר פכ"ט ס"ד) אשרי העם יודעי תרועה (תהלים פט טז), וכי אין אומות העולם יודעים להריע וכו', אלא שהן מכירין לפתות את בוראן בתרועה, והוא עומד מכסא דין לכסא רחמים ומתמלא עליהם רחמים, והופך להם מדת הדין למדת רחמים אימתי בחודש השביעי. וצריך ביאור במה יכולים בני ישראל לפתות את בוראן בתרועה יותר מן שאר האומות.

ויבאר על פי מה דאיתא בשולחן ערוך (או"ח סי' תקפ"ד ס"ד) שעושין ברית מילה קודם תקיעת שופר, וכתב הטורי זהב (סק"ב) שמעתי שהגאון הרב מהר"ר פייוויש מקראקא ז"ל היה מל בראש השנה ולא קנח פיו אחר המילה, אלא בפה המלוכלך בדם מילה, תקע בשופר, לערב מצות מילה בשופר, עכ"ד. והענין הוא על פי דברי האריז"ל (פרע"ה שער השופר פ"א) שיש ג' אלקים מרומזו בשופר, אות ש' דשופר הוא מספר אלהים במילוי יודין [אלף למד הי יוד מם], ואותיות פ"ו דשופר מספר אלהים פשוט, ואות ר' דשופר הוא מספר אלהים בריבוע [א אל אלה אלהי אלהים], הרי ג' אלקים, עכדה"ק. ומבואר בכוננת המילה (בסידור מהר"ק) שעל ידי חיתוך ופריעה מתגלין שלשה הויות כמנין **מולא**, וממתקין שלשה בחינות אלהים הרמזו בערלה, ע"ש.

ובזה יתבאר המדרש, אשרי העם יודעי תרועה, שהן מכירין לפתות את בוראן בתרועה, כי האומות

אלקינו להרבות זרעו כעפרות תבל וצאצאיו כחול הים, ועל ידי זה יקוים טרף נתן ליראיו וזכור לעולם בריתו, ויומשך פרנסה בריוח ובניקל.

עכ"ד. והנה בראש השנה רצונינו להמשיך השפעת פרנסה בריוח לנו ולכל ישראל, ולזה אנו מתפללים וגם את נח באהבה זכרת וכו' על כן זכרנו בא לפניך ה'

ליל שב"ק (פרשת האזינו) שבת תשובה

אינו חובה, דאינו חייב לשחוט, רק כשרוצה לאכול מבשר בהמה חייב הכתוב שלא לאכול אלא בשחיטה, וזה לא נקרא מצוה להתיר בו איסורי הנאה, דלא ליכול ולא לשחוט. ולא דמי לכיסוי הדם שהתירו לכסות בעפר איסורי הנאה דמצות לאו ליהנות נתנו, אף דהתם נמי אינו חייב בכסוי דם כי אם הרוצה לאכול מבשר העוף, דהתם אחר ששחט כבר חל עליו חובת הגוף לכסות, אבל בשחיטה בעת שבא לשחוט אין בו שום חיוב שישחוט, עכ"ד. ואם כן קשה בזכיות אלו שנתהוו על ידי התשובה, שאין חיוב מן התורה לעבור עבירה חלילה ולחזור בתשובה, הרי אמרינן מצות להנות ניתנו, ומתעורר הקושיא כשנהנה מאיסורי הנאה ועשה תשובה מאהבה, איך הזדונות נעשו לו זכיות, הא נהנה מאיסורי הנאה.

וביותר קשה לפי מה שהעיר הריטב"א (ראש השנה כח.) אמאי אמרינן דמצות לאו להנות ניתנו, הא הקב"ה משלם שכר לשומרי מצותיו. ותירץ הבית יצחק (או"ח סימן נ"ו אות ה) דבאמת לא מצאנו מצות לאו להנות נתנו רק באותן מצות שאין אדם אוכל פירותיהן בעולם הזה, עכ"ד. והנה כתב א"ז זללה"ה בבאר שבע (פ' חיי) בשם הקדמונים, דאף דקי"ל (קידושין לט:) שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, מכל מקום על הזכיות שנעשו על ידי תשובה מאהבה שנתהפכו מזדונות לזכיות, על זה איכא שכר גם בהאי עלמא, עכ"ד. ומעתה באלו הזדונות שנתהפכו לזכיות על ידי התשובה מאהבה, דאיכא שכר מצוה בהאי עלמא, הרי אמרינן מצות להנות ניתנו, ואיך נעשו זכיות אי הוי מאיסורי הנאה.

ובכן יש לומר שעל זה אמר רבי יוחנן גדולה תשובה

שובה ישראל עד ה' אליך כי כשלת בעונך וגו', במס' יומא (דף פו:) אמר רבי יוחנן גדולה תשובה שדוחה לא תעשה שבתורה (לא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה), והקשה בתוספות יום הכיפורים מהו גדולה תשובה, הלא כך הוא המדה בתורה דעשה דוחה לא תעשה.

ונראה בהקדם דברי כ"ק מרן דו"ז זללה"ה בדברי יואל (לשבת תשובה עמוד רלד) על מה שאמרו חז"ל (יומא פו:) בתשובה מאהבה זדונות נעשות זכיות, דלכאורה איך אפשר שהעבירות יתהפכו לזכיות, הרי יש כמה עבירות שהם איסורי הנאה וכשמתהפכין לזכיות הרי הוא נהנה מהם, ועל כרחק צריך לומר דהוא מטעם דמצות לאו ליהנות ניתנו, ולא איכפת לן מה שנהנה מהם אחרי שנעשה מהם מצות, דממצוה מותר ליהנות, דמצות לאו ליהנות נתנו, עכ"ד. אמנם עדיין קשה לשיטת בעל המאור (ראש השנה כח.) דבדרבנן אמרינן מצות להנות ניתנו, אם כן כשעבר איסור הנאה דרבנן, כגון חמץ בערב פסח משש שעות ולמעלה או יין נסך, ועשה תשובה מאהבה, איך הזדונות נעשו לו זכיות, הא נהנה מאיסור הנאה.

ועוד יותר מזה יש להקשות לפי מה שכתב הפלתי (סי' י"ט סק"ג) דבשחיטה אמרינן גם כן מצות לאו ליהנות נתנו, דלאכול בשחיטה הוא מצוה וזבחת שלא לאכול בשר תמותות, ומשום הכי קי"ל התם (יו"ד סי' י"ט ס"א) דסכין של עבודה זרה מותר לשחוט בו בהמה בריאה. אמנם בחקרי לב (יו"ד סי' ט"ז) חלק עליו, דלא אמרינן מצות לאו ליהנות נתנו כי אם במצות שהם חובת הגוף כגון שופר ולולב וכדו', אבל מצות שחיטה

יתהפך לו העבירה לזכות, ודבר זה משמיענו רבי יוחנן במעלת התשובה דגדולה תשובה שדוחה לא תעשה שבתורה, שמחמת התשובה נדחה תרי לאוין והזדון נעשה לו זכות.

שדוחה לא תעשה שבתורה, דבסתמא קי"ל (לשיטת ספר הכריתות) דאין עשה דוחה תרי לאוין, והרי הכא שנהנה מאיסורי הנאה ועשה תשובה מאהבה, איכא תרי לאוין, חד לאו דלא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה, וחד לאו האיסור הנאה שנהנה עכשיו כאשר

ס"ג (פרשת האזינו) שבת תשובה

עיקר הפחד הוא רק מעונות הראשונים שהם גרמו הכל, ולזה מתפללים אל תזכר לנו עוונות ראשונים, לפי שהם העיקר, ואז עדיין היה לבו ברשותו ובידו להתגבר על יצרו, עכ"ד.

ומעתה לפי זה תאחזנו אימה ופחד עת אשר נעמוד להתבונן במצבינו ולעשות חשבון בנפשינו, הלא נכשלונו בכמה וכמה עבירות, ומכולם נבראו מלאכים משחיתים המוליכים את האדם לחטוא עוד, וכאמרם (שבת קה:) היום אומר לו עשה כך ומחר אומר לו עשה כך, ואין אפשר בזמני תשובה הללו לעשות איזה התבוננות הנפש בזמן שאין האדם אדון על עצמו מכח המלאכים המכריחים אותו לחטוא, ובפרט כי ענין התשובה הוא החרטה על העבר וקבלה טובה על להבא, וכמו שכתב הרמב"ם (הלכות תשובה פ"ב ה"ב) ומה היא התשובה שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם. אולם במצב המר הליזה אין אפשר שיעיד עליו הקב"ה שלא ישוב לכסלה עוד, בזמן שיש מלאך המוליכו לדבר עבירה, והאדם בכוחותיו החלשים קשה מאד להתגבר נגד המלאך, והוא כמעט קרוב לודאי שעבירה הראשונה יגרור לו לעבירה אחרת, ולפי זה ח"ו ננעלו דלתי תשובה כאשר האדם מתבונן לעצמו, וכל לב יודע מרת נפשו אין נראה העבר, כמה לא השגיח על עצמו והלך אחר עצת היצר, ונבראו כמה וכמה מלאכים משחיתים המוליכים אותו.

אמנם מצאנו נוחם במה שכתב בעבודת ישראל (פ'

שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעוניך, קחו עמכם דברים ושובו אל ה' אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב ונשלמה פרים שפתינו, יש להבין אומרו קחו עמכם דברים, הלא דבר אין בפינו ובלשונינו מלה.

ויתבאר על פי מה שאמרו חז"ל (מכות י:) בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו, וכתב המהרש"א ז"ל דלא קאמר שהקב"ה מוליך אותו, אלא מוליכין אותו, כי מכל מחשבה ודיבור ומעשה בורא לו האדם מלאך לפי ענינו אם לטוב אם לרע, ועל כן אמר בדרך שאדם רוצה לילך כפי רצונו ודעתו של אדם, מוליכין אותו אותם המלאכים הנבראים מאותו רצון ומחשבה אשר בו, עכ"ל. והפרי מגדים בספרו מתן שכרן של מצוות (הקירה א) מוסיף על זה, כי מאחר שעל ידי עבירה שעשה האדם ברא משחית, ועבירה גוררת עבירה כיוצא בה שעשה ומכריחו לכך, כמעט בטלה הבחירה באותו עון, עי"ש שהאר"ך.

ועל פי זה ביאר כ"ק מרן דו"ז זללה"ה בדברי יואל (שבת תשובה אות א) מה שאנו מתפללין אל תזכר לנו עוונות ראשונים, דלכאורה למה מתפללין דוקא על עונות ראשונים ומה יהיה עם העונות אחרונים, אכן מבואר שעיקר ההיזק הוא עבירה הראשונה שעושה האדם, שעל ידי זה נברא מלאך קטיגור שמכריח אותו אח"כ לחטוא עוד, והאדם נשבה בידו והוא מסמא את עיניו שלא יראה את האמת, ומכבה כל כח קדושה שיש באדם, ואין כח ביד האדם לעמוד נגדו, ועל כן

המשחיתים המולכים אותו לדבר עבירה, כי יש לנו להשען על אבינו שבשמים, שעל ידי דיבורו של הקב"ה יש לנו כח להתגבר על כוחות הסט"א.

וזה שאמר שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשל"ת בעונך, וביאר כ"ק מרן דו"ז זללה"ה בדברי יואל (שבת תשובה אות א) שעל ידי העונות הראשונים שעשו במזיד באים אח"כ לבחינת שוגג מכח המלאכים המשחיתים ועבירה גוררת עבירה, עי"ש. ולפי זה יפול לב האדם איך הוא במציאות שיוכל לחזור מדרכו הרע, לזה אמר קחו עמכם דברי"ם, הדיבורי קודש של השי"ת אשר המה יש להם כח גדול, ועל ידי זה ושובו אל ה', אמרו אליו כל תשא עון, שעל ידי הדיבור של ושבת עד ה' אלהיך יתכפרו כל העונות, וקח טוב, לעשות תשובה מאהבה ולהפוך מן העונות זכיות, כי גדול כח הקדושה של דיבורי השי"ת הקורא את בני ישראל לתשובה, והדיבור קא עביד מעשה, ואותן הדיבורים של הקב"ה קיימים לנצח, ונמשכת והולכת עד ימינו אלה, וכל אחד מישראל אשר עמדו רגליו על הר סיני זוכה לשמוע קריאת ה' שובה ישראל עד ה' אלהיך.

והשי"ת יעזור שנוכה לעשות רצון ה', להתעורר לתשובה אמיתית ושלמה, כמאמר הנביא בשם ה' שובה ישראל עד ה' אלהיך, ונוכה לשמוע הדיבור של ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו, והדיבורים יעשו רושם הראוי בלבו ואבריו של אדם, ונוכה לתקן מה שפגמו נגד הבוכ"ע, ונוכה לתשובה אמיתית בימים האלה ימים נוראים ימים קדושים, ולהתקרב לדרכי התורה ולעשות רצון ה' ולתשובה בשלימות, ולראות בהתרוממות קרן התורה וישראל בהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן.

ראה) כי הבורא ב"ה ברא שני דרכים היצר הטוב והיצר הרע, אשר המלחמה כבדה מאוד, וכמעט אין בכח האדם לכבוש היצה"ר, רק על פי סיוע וכח השי"ת שמסייע לאדם לבחור בטוב. והסיוע הוא על פי מאמר הקב"ה שאמר (דברים ל יט) ובחרת בחיים, שמכיון שאמר ובחרת בחיים עשה רושם שיהיה כח ועזר לאדם לבחור בחיים והטוב, עכ"ד. וכמו כן יש לומר, כי מאמר הקב"ה (דברים ל ב) ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו, הוא הכח והעזר לאדם לשוב בתשובה שלמה, ודיבורו של הקב"ה יש לו כח גדול לסייע ביד האדם שיוכל להתגבר גם נגד המלאכים המשחיתים הרוצים לסור אותו מדרך התורה.

ועל פי זה יל"פ מה שאומרים במזמור שיר המעלות ממעמקים שיסד האר"י ז"ל לומר בעשרת ימי תשובה (הובא במגן אברהם או"ח סימן נ"ד סק"א), קוית' ה' קותה נפשי ולדברו הוחלתי. ולדרכינו הכוונה באומרו ולדברו הוחלתי, כי כל תקותינו ותוחלתינו הוא לדברו של הקב"ה שאמר ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו, ובכח דיבור זה יכול האדם לנצח את היצה"ר ואתו עמו מלאכי חבלה המשחיתים שנבראו מן העבירות ר"ל, כי דיבורו של הקב"ה יש לו כח חזק לסייע את האדם שיוכל להתגבר נגד כוחות היצר.

וזה שאמר דוד המלך (תהלים כח ה) קול ה' שובר ארזים, הרמז בזה כי קול ה' המשמיע לנו ובחרת בחיים, זה שובר ארזים, הן כוחות הסט"א המפריעים את האדם מדרכי ה'.

ועל כוונה זו אמרו חכמינו ז"ל בסוף מס' סוטה, ועל מי יש לנו להשען על אבינו שבשמים, כי אף אם גברו עוונות ועצמו מלספרה, לא יתייאש אדם עצמו מן הרחמים כי ח"ו הוא מוכרח במעשיו מכח המלאכים

נערך ע"י הוועד להוצאת ספרי כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א ותשוח"ח להם

ברכת השנה

מאת:

ערב ראש השנה תשע"ב לפ"ק

אל מע"ב ידידינו ותומכי כוללינו הע"י

בפרוס עלינו השנה החדשה שגורה בזה ברכותינו יה"ר שתזכו להכתב ולהחתם בספרן של צדיקים גמורים לאלתר לחיים טובים ולשלום ולשפע ברכה והצלחה מתוך אושר ועושר וכל מיני ישועות

ובהודמנות זו נביע לפניכם רגשי תודה המפעמות בלבינו על עזרתכם ותמיכתכם התמידית למען כוללינו הק' אשר בצל כנפיה חוסים קרוב למאה אברכים ת"ח וירא שמים והוגים בתורה מן הבוקר עד הערב אלקא דמאיר יענכם להתברך בכל מילי דמוטב וימלא ה' כל משאלות לבכם לטובה ולברכה

המנהלים: מיקא דאזיניא
הנהל הכו"ל